

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ “ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА”

МАРІЯ БРУС

**УКРАЇНСЬКЕ
ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ**

**СЛОВНИК
ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ**

Івано-Франківськ
2016

ПЕРЕДМОВА

Сучасний економічний розвиток України значною мірою залежить від нагромадження знань, досвіду, досягнень та їх обміну, що здійснюється в професійному діловому спілкуванні. Процес комунікації забезпечує встановлення внутрішньоекономічних і зовнішньоекономічних зв'язків, налагодження ділових партнерських стосунків, вирішення важливих економічних проблем, підвищення ефективності управління, підтримання доброзичливих товариських взаємин. Успішність його залежить від культури спілкування – дотримання моральних та комунікативних установок, знання з етики та психології, вміння застосовувати їх на практиці. Основою культури ділового спілкування є культура ділового мовлення – володіння мистецтвом усного й писемного ділового висловлювання.

Розвиток самостійної, незалежної, демократичної української держави потребує досконалого володіння знаннями із сучасної української літературної мови, дотримання високого рівня мовної культури в діловому спілкуванні як усіх загалом людей, так і кожної професійної групи зокрема. Тому сьогодні досить актуальною є мовна підготовка спеціалістів із різних сфер суспільного життя. Розв'язанню цієї проблеми сприяє значна кількість опублікованої літератури (наукової, навчальної, пізнавальної тощо) з писемного й усного ділового мовлення. Однак спеціальних видань, орієнтованих на вивчення професійних мов, порівняно небагато.

Підготовка фахівців економічної сфери діяльності потребує спеціальної навчально-методичної літератури, яка могла би забезпечити процес комплексного викладання ділового українського мовлення у сфері вищої освіти економістів. Одним зі складових такого напрацювання є *Словник економічних термінів* – основа формування кваліфікованої професійної мови, підвищення рівня її культури і спосіб повноцінного входження в професійне життя.

Словник економічних термінів дає можливість легко засвоїти норми писемного й усного професійного ділового мовлення, вільно укладати загальні й спеціальні документи в межах своєї галузі, легко вести розмови у власній професійній діяльності. З метою успішного вивчення економічної термінології фахові слова використовуються для розроблення практичних, контрольних, тестових, залікових та екзаменаційних завдань.

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

1. Поняття про терміни й економічну термінологію

Сучасний офіційно-діловий стиль, окрім загальнонавчальної лексики, послуговується термінами. *Терміни* – це слова, словосполучення, що називають предмети, явища, дії, процеси та інше з якої-небудь галузі суспільного життя і дають їм точне визначення. Тому терміни вживаються не в усіх сферах мовлення, а лише в деяких (освіта, наука, культура, техніка, діловодство та ін.). В офіційно-діловому стилі терміни підпорядковуються законам, що діють у ньому: з'являються, уточнюються, відмежовуються від загальнонавчаних слів, близьких за значенням, кодифікуються, пізніше можуть вибувати зі складу активних, переходити до пасивних.

До використання термінів у діловому стилі ставляться такі вимоги: послуговуватися термінами, зафіксованими в словниках, напр.: *діловодство*, а не *діловедення*; вживати терміни зі значеннями, закріпленими в словниках; особливу увагу вділяти багатозначним термінам, що функціонують в одній або кількох галузях з різними значеннями, напр.: *справа* як сукупність документів, як одиниця зберігання текстових документів в архіві, як різновид справи (атестаційна справа, кримінальна справа тощо); суворо дотримуватися правил утворення від термінів похідних слів; перевіряти за словниками та довідниками значення термінів у випадку сумніву; орієнтуватися на ті терміни, які для даної термінологічної системи уже кодифіковані, зафіксовані в словнику.

Відродження Україною незалежності, надання українській мові статусу державної, зміна політичного устрою і домінуючої ідеології, впровадження ринкових відносин та інші кардинальні трансформації, що сталися в Україні впродовж останньої чверті ХХ ст. і на початку ХХІ ст., охопили різні галузі науки й техніки, а особливо позначилися на економічній сфері діяльності і зокрема на її мові. У зв'язку з цим важливою проблемою сучасного українського мовознавства стала проблема формування, нормалізування та кодифікування української багатогалузевої економічної термінології, що безпосередньо пов'язана з розвитком економічної науки в Україні. Для вивчення і впорядкування економічної термінології необхідна відповідна

сукупність робочих дефініцій, методологічна база, що дали би можливість охарактеризувати економічну термінологію як окрему системну організацію, визначити її специфічні ознаки та спільні з іншими терміносистемами. Основними визначеннями, необхідними для опису економічної підсистеми, є *економічний термін*, *економічна терміносистема*, *термінологізація*, *детермінологізація*.

Економічний термін – слово або словосполучення, що позначають певні поняття суспільно-виробничих відносин, які характеризують економічний лад суспільства; такі спеціальні назви мають просту або складну формальну структуру (слово чи словосполучення), містять у семантичній структурі сему “економічний” і співвідносяться з певним поняттям у галузі економіки.

Економічна терміносистема – сукупність реально існуючих взаємопов’язаних і взаємозумовлених економічних одиниць, що перебувають у певних закономірних відношеннях і становлять єдине складне ціле; у терміносистемі економічні поняття органічно пов’язані між собою, залежать одне від одного і зумовлені один одним; гіперо-гіпонімічні відношення, що пронизують економічну термінологію, свідчать про логічну, а лексико-семантичні, словотвірні й граматичні – про лінгвістичну системність економічної лексики.

Термінологізація – збагачення фонду термінології наявними мовними одиницями загальнолітературної мови в процесі вторинної номінації; нові значення виникають різними шляхами, з яких істотну роль відіграють метафора, метонімія, синекдоха (напр.: *консолідація* “зміцнення чого-небудь, об’єднання, згуртованість окремих людей, організацій для досягнення спільної мети”, “фінансова операція щодо перетворення короткотермінових державних позик на довготермінові або безтермінові”).

Детермінологізація – процес наближення терміна за всіма ознаками до загальноповживаного слова; у ході цього процесу спеціальна термінологічна одиниця починає набувати ознак звичайного слова (напр., *дивіденди* – “частина прибутку акціонерних товариств, яка розділяється між акціонерами на їх акції”, “переваги в політичній конкуренції, боротьбі”).

Отож *економічні терміни* – це слова, що функціонують в економічній сфері суспільства й утворюють термінологічне поле економіки як науки.

2. Історія становлення української економічної термінології

Економічна термінологія має складну й довготривалу історію розвитку. Враховуючи вплив екстралінгвальних (історичних, соціальних, гносеологічних тощо) й інтралінгвальних чинників (еволюції лексичного складу мови, видання словників, у яких зафіксована економічна термінологіка, підручників, монографій тощо) можна виділити такі етапи її формування: *давньоукраїнський період* (XI – XIII ст.), *староукраїнський* (XIV – XVIII ст.), *новий український* (XIX ст. – поч. 30-х років XX ст.), *радянський* (початок 30-х – кінець 80-х років XX ст.) і *сучасний етап* (90-і роки XX ст. – початок XXI ст.).

У *давньоукраїнський період* економічні терміни виникали й функціонували стихійно, без усвідомлення їх спеціального призначення (*гривъна* “гривня”, *коуна* “шкірка куниці як товар і рід податку”, *зядъница* “спадок”, *ногата* “дрібні гроші; одна ногата – 1/20 гривні”, *вира* “грошова кара за вбивство”, *закупъ* “селянин”, *коупьць*, *платити*, *продажа*, *товаръ*, *торгъ* (див. “Правда русская” XI ст.)). Лексика, пов’язана з економічним розвитком України, з її внутрішньою і зовнішньою торгівлею, почала формуватися на основі спільнослов’янських коренів *-да-*, *-куп-*, *-мѣн-* та інших, напр.: *кѣнити*, *кѣпѣла*, *кѣпѣница*, *кѣпѣльни*; *мѣна*, *мѣнити*, *мѣнати*, *мѣновати*; *продавати*, *продажа*, *продавъць*, *продавъница* (див. “Словарь...” І. І. Срезневського, I, 2, 1370; II, 1, 240-242; II, 2, 1520). Процес дальшого становлення лексики на означення понять, зумовлених економічними й торговельними відносинами, здійснювався переважно на базі елементів, успадкованих українською мовою з праслов’янської.

У *староукраїнський період* з’являлися нові економічні терміни (*должникъ* “боржник”, “позикодавець”, *зѣмянинъ* “землевласник”, *копа* “одиниця грошової лічби”, *крамъ* “роздрібна торгівля” тощо (див. “Словник... XIV – XV”), *выкупно* “викуп (дія)”, “гроші за викуп”, *грошовладатель* “грошовитий”, *достатокъ* “заможність”, “велика кількість чогось” тощо (див. “Словник... XVI – I пол. XVII ст.”), формувалися лексико-семантичні розряди економічних термінів, поступово ускладнювалася системна організація економічної лексики. Зокрема, у XIV – XV ст. основу засобів вираження понять, пов’язаних з економічним станом країни, торгівлею в ній, становили слова, успадковані з давньоукраїнського періоду. Поряд зі спеціальними

лексемами, що функціонували в давньоукраїнській мові, на цьому етапі засвідчено похідні від них слова, напр.: *должникъ, должєн, коуплєнина, коуплѣніє; торговла, торговчанинь* (див. “Словник... XIV – XV”, 1, 315, 529; 2, 439). У процесі семантичного розвитку загальноновживаних слів виникли похідні терміни *приходь, доходь, прибытокъ, изыскъ* та інші. Унаслідок нових міжетнічних контактів на торговельно-економічному рівні в українській мові XIV – XV ст. почали функціонувати запозичені слова, переважно з романських і германських мов через посередництво старопольської і старочеської, напр.: *гандель, рынокъ, крамь, броварь, ярмарокъ, коштъ, сума*. Вони ставали продуктивною базою для творення нових термінів.

В українській мові XVI – XVIII ст. використовувалася економічна лексика, засвідчена пам’ятками XI – XIII ст. і XIV – XV ст. Одночасно виникали й нові терміни, напр.: *купецтво, купованье, перекупникъ, перекупництво, подкупне, подкупца* (див. “Матеріали...” Є. Тимченка, 1, 391; 2, 96, 134). Міжнародні економічні зв’язки українських земель зумовили появу запозичень переважно із західноєвропейських мов, напр.: *експенсь, квота, рата, фримарокъ, шинкь* (див. “Матеріали...” Є. Тимченка, 1, 245, 362; 2, 267, 457, 494). Частина таких запозичень з’явилася через посередництво польської, а з початку XVIII ст. – російської мови. На їх базі в українській мові XVI – XVIII ст. формувалися нові торговельно-економічні терміни, напр.: *фримарчити, фримарчитися, шинковати, шинкованье, шинковный* (див. “Матеріали...” Є. Тимченка, 2, 457, 494). У цілому протягом XVI – XVIII ст. в українській писемності спостерігався процес стабілізації засобів вираження понять, пов’язаних із торговельно-економічними відносинами, вироблення фінансово-економічної термінології на основі власних лексико-словотворчих ресурсів і засвоєння іншомовної термінології.

Значного розвитку економічна термінологія досягла в *новий український період*, особливо в другій половині XIX ст. На цей час припало свідоме наукове вивчення економічної лексики. Початок цьому процесу дали переклади праць відомих німецьких економістів українською мовою, здійснені С. Подолинським, І. Франком та іншими визначними діячами, спричинивши появу багатьох нових термінів (*базар, відсоток, завод, касир, позика, закупня* “закупка”, *господарство* “майно”, “господарювання”, *крамарство* “торгівля”, *відкупне* “викуп”, *рахунок* “облік, розрахунок” (див. “Словарь...” у 4-

х т. за ред. Б. Грінченка). Так, у творах І. Франка (оригінальних і перекладних) на означення економічних категорій закріпилися власне українські й запозичені слова (*податки, промисел, ціна, вартість, капітал, дивіденд, конкуренція, обмін, продаж* тощо).

Період 1921 – 1933 рр. відомий як “золоте десятиріччя”, що за масштабами та рівнем наукових досліджень, за кількістю та якістю видрукованої словникової продукції був найбільш плідним, порівняно з минулими роками, і започаткував системне опрацювання української термінології. Однак після виходу статті А. Хвилі “Знищити коріння українського націоналізму на мовному фронті” у 1933 р. призупинилося вивчення економічної лексики. Здобутки “золотого десятиріччя” було оголошено “національним шкідництвом”, більшість словників вилучено з обігу, нові видання охоплювали назви для позначення соціалістичних понять і реалій, на формування української економічної термінології посилено впливала російська мова. Неологізми були здебільшого російськомовними або запозиченими з інших мов (*виконроб, закупка, колективізація, закусочна, комісійний, кооператив, купон, перестройка, премія, покупатель, продрозкладка, п'ятирічка, передовик, наряд, профвідпустка, розфасовка, страхфонд, суботник, хлібозаготівля, ударник, цукрозавод* (див. “Словник української мови” в 11-ти томах).

Кінець ХХ ст., період розвитку української незалежної і самостійної держави, ознаменував новий етап у становленні економічної термінології, основними тенденціями якого стали: 1) архаїзація та деархаїзація частини економічного словника (через зникнення реалій і понять радянської епохи, напр.: *стахановець, п'ятирічка*; відновлення термінів, вилучених в попередній період з ідеологічних міркувань, напр.: *пільговик, благодійність*; переорієнтацію вживаних слів у зв'язку з появою ринкових відносин та зміною ідеологічних напрямів, напр.: *бізнес, капітал, приватний*); 2) вилучення з термінології зросійщених форм, штучно нав'язаних у попередній період, напр.: *страховка, малоімуцій, упаковка*; 3) творення інновацій за допомогою власних дериваційних ресурсів, напр.: *депозитарій, інвестування, експортувати*; 4) інтенсивне запозичення термінів із різних мов, напр.: *акцепт, вексель, депозит, іпотека, дивіденди, інвестиція, інфляція, кредит, ліцензія, облигація, сертифікат, сальдо, субсидія, фірма*; особливо з англійської мови, напр.: *аутсайдер, бренд, демпінг, лізинг, менеджмент, спонсор*,

маркетинг, тендер, холдинг (див. “Фінансово-економічний словник” А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка). На сучасному етапі збільшується кількість економічних термінів, відбувається їх якісне вдосконалення, пристосування до норм літературної мови, простежується розширення семантики термінів. Українська економічна термінологія формується з урахуванням національних традицій, досягнень інших народів та міжнародної практики термінотворчості.

3. Структурна організація економічної терміносистеми

Сучасна економічна лексика являє собою цілісну підсистему – складову частину лексичної системи української мови. Системність економічної лексики визначають різні парадигматичні відношення між термінами, взаємозв’язок і взаємозумовленість економічних термінів.

Тематичну класифікацію економічних термінів відображають такі *лексико-семантичні групи*:

– *назви суб’єктів* (за ознаками класовості: *інтелігент, аристократ, олігарх* тощо; за місцем в ієрархії управління, професіями і фаховими якостями: *начальник, керівник, підлеглий, брокер, консигнант* тощо; за статусом зайнятості в секторах економіки: *робітники, безробітні, сумісник, погодинник* тощо; за рівнем грошових виплат і безплатних (пільгових) послуг: *пенсіонер, пільговик, інвалід, ветеран, пайовик* тощо; які належать до “тіньової” економіки та отримують нелегальні доходи: *рекетир, вимагач, мафіозі, кулісьє, нувориш* тощо; назви установ, організацій, об’єднань, їх відділів за участю в економічних процесах: *біржа, концерн, інфраструктура, центр зайнятості, пенсійний фонд* тощо);

– *назви об’єктів* (документів: *акція, тратта, авізо, ваучер, чек* тощо; властивостей: *привілейованість, заможність, бідність* тощо; наукових понять, напрямків, теорій, галузей, концепцій: *макроекономіка, менеджмент, економічна кібернетика* тощо; для позначення розрахункових понять, а також понять, пов’язаних зі сферою грошового чи матеріального стимулювання суб’єктів господарських відносин: *гонорар, премія, субвенція, пенсія, пільги, субсидія*; для позначення інших економічних понять та реалій: *маржа, пріфікс, іпотека, фах, мотив праці, гарантія зайнятості; будівель та їх частин: маркет, ломбард, фірма* тощо);

– *назви процесів* (*нарахування, збагачення, кредитування, валоризація, акцептування, аудит, асигнування, вальвація, заощадження, дефляція, емісія, стагнація, страхування, інжиніринг, консалтинг, маркетинг, ревізія, спекуляція, котирування, доларизація, ціноутворення* тощо);

– назви дій (*асигнувати, виробляти, компенсувати, санкціювати, боргувати, виробляти, виплачувати, імпортувати, інвестувати, споживати, маркувати, монополізувати, оподатковувати, фінансувати, декларувати податки, депонувати кошти* тощо).

До економічної терміносистеми входять слова, сполучення слів, що представляють різні галузі економіки, напр.: соціальну (*соціальна ринкова економіка, соціально-економічний інститут, соціально-економічні відносини, соціальна технологія, соціальне страхування, соціальний захист* тощо); фінансову (*фінансування, фінанси підприємств, фінансова звітність, фінансист, фінансова система, фінансове законодавство, фінансовий відділ, фінансовий контроль, фінансові показники, фінансування інвестицій, фінансування капітальних вкладень, фінустанова, фінінспектор* тощо); банківську (*банк-гарант, акціонерний банк, інвестиційний банк, ощадний банк, банківська картка, банк міжнародних розрахунків, банківська система, банківський капітал, банківські ресурси, банківські послуги* тощо); бухгалтерську (*бухгалтер, кошторис, бухгалтерія, бухгалтерський облік, бухгалтерська звітність, бухгалтерські рахунки, централізована бухгалтерія, бухгалтерський облік, комп'ютерна бухгалтерія* тощо); управлінську (*інноваційний маркетинг, страховий маркетинг, маркетингові витрати, маркетингові дослідження, маркетинговий аналіз, управління проектами, ціновий маркетинг, управління грошовими потоками, управління цінними паперами* тощо).

Серед економічних термінів виділяються багатозначні й однозначні слова. Багатозначність була властива економічній лексиці ще на початковому етапі її формування, коли економічні терміни були неточними, не розмежовувалися чітко, не мали лаконічних дефініцій і класифікацій. Однак і сьогодні наявна значна кількість багатозначних термінів у межах економічної лексики, навіть простежується тенденція до набуття термінами багатозначності в процесі тривалого використання (*аванс “грошова сума, яку дають у рахунок майбутніх платежів”, “грошова сума, що видають у рахунок заробітної плати”, “перен. робити аванси – заgravати, подавати надію*). До багатозначних належать сьогодні такі економічні терміни: *акцент, баланс, бартер, бізнес, брак, бюджет, валюта, ваучер, дебет, дебітор, депозит, депонувати, депорт, дефіцит, дефолт, дисбаланс, дотація, економіка, експлуатація, експорт, імпорт, капітал, квота, кліринг, консорціум, концесія, корпорація, кредитувати, ліквідність, ліцензія, маклер, менеджер, монополія, номінал, облігація, онкольний, опціон, патент, прейскурант, продукт, ревізія, рента, санкція, сертифікат, спекуляція, ферма, фінанси, фірма* тощо.

Водночас простежується і прагнення націоналізувати економічну термінологію. А для усунення багатозначності пропонують заміну багатозначних суфіксів на однозначні, зокрема закріплення суфіксів *-енці(я)*, *-ці(я)* за назвами предметів (*кооперація, компенсація*), а суфіксів *-анн(я)*, *-енн(я)*, *-інн(я)* – за назвами процесів (*кооперування, компенсування*) та інше. І до однозначних відносять більшість економічних термінів: *акцептант, аліменти, асигнування, бізнесмен, бізнес-центр, біржа, букмекер, вальвація, вексель, дампніфікація, демаркетинг, демпінг, дефлятор, дилер, диспонувати, дотувати, евальвація, експортер, євровалюта, єврочек, імпортер, інвестиція, індустріалізація, інкасатор, інфляція, іпотека, консалтинг, консигнація, менеджмент, оферта, приватний, пріфікс, процесинг, рантьє, ремітент, реновація, стагнація, стагфляція, субвенція, фабрика, факторинг, фальсифікат* тощо.

Між економічними термінами простежуються синонімічні, антонімічні, омонімічні й паронімічні зв'язки. Найбільшою мірою поширені синонімічні відношення (*бізнесмен, підприємець; компенсація, відшкодування; багатий, нувориш, мільйонер, скоробагатько; плата, платня, зарплата; спонсор, благодійник, добродієць, меценат; власність, майно, скарб, статок; криза, злам, загострення, крах, банкрутство; вартісний, цінний, коштовний, дорогий*). Серед економічних термінів простежуються і синонімічні зв'язки на зразок *підприємець – суб'єкт господарської діяльності, фірма – юридична особа*.

Невеликою мірою серед економічних термінів простежуються й антонімічні зв'язки, зокрема між окремими словами (*експорт – імпорт, дешевий – дорогий, покупець – продавець, купівля – продаж, прогрес – регрес, одержувач – відправник, багатство – бідність, кредит – дебет, колективний – індивідуальний, макроекономіка – мікроекономіка, інфляція – дефляція, працелюбний – лінивий, бідність – багатство, купувати – продавати, приватизація – реприватизація*) та між словосполученнями (*постійні витрати – тимчасові витрати, абсолютне зубожіння – відносне зубожіння* тощо).

Омонімія й паронімія трапляються рідко. Вони зумовлені розширенням семантичної структури слів, розпадом їх значень та запозиченням номінацій з однаковими або подібними, але різними смисловими структурами, напр., омоніми: *господарський* (від *господар*) – *господарський* (від *господарство*), *дозвільний* (бездіяльний) – *дозвільний* (який дозволяє), *заставний* (від *застава* – охоронна варта) – *заставний* (який видається у заставу), *кредит* (прибуток) – *кредит* (позика), *націнка* (збільшення ціни) – *націнка*

(сума), *закупка* (куплене) – *закупка* (закупівля), *марка* (знак оплати зборів; фабричне клеймо; тип виробу) – *марка* (грошова одиниця Німеччини до введення в обіг євро); пароніми: *ліцензіар* – *ліцензіат*, *трасат* – *трасант*, *гривна* – *гривня*, *економний* – *економський* – *економічний*, *абонент* – *абонемент*, *корисний* – *корисливий*, *показчик* – *показник*, *екстрений* – *екстремальний*. Загалом лексико-семантичні відношення забезпечують цілісність та організованість економічної терміносистеми.

4. Співвідношення

питомої і запозиченої економічної лексики

Сучасна українська економічна термінологія є результатом використання всіх ресурсів загальнонаціональної мови. Основну частину економічних термінів становлять українські слова та словосполучення (*доходи*, *завдаток*, *надприбуток*, *заощадження*, *витрати державні*, *відомість допоміжна*, *гроші паперові*, *договір підряду*, *закон зростання потреб*, *крива доходу*, *маса прибутку*, *межа оподаткування* тощо). Вони виступають невід'ємною складовою професійного мовлення працівників економічної сфери діяльності і набувають часто загальноповсякденного характеру (*мити*, *гроші*, *обіг*, *гривня*, *ціна*, *купувати*, *борги*, *торги*, *власний*, *майно*, *дохід*, *попит*, *позика*, *внесок*, *податок*, *платіж*, *вклади*, *винагорода*, *обмін*, *торговий*, *витрати*, *оплата*, *праця*, *розрахунок*, *надлишковість*, *платник*, *посередник*, *вклади*, *відрахування*, *купівля*, *безробіття*, *вартість*, *боржник*, *надходження*, *залишковість*, *продаж*, *готівка*, *виплата*, *власність*, *дохідність*, *запродажний*, *затрати*, *майновий*, *видатки*, *позичальник* тощо). Від них утворюється численна кількість термінологічних сполучень (*витрати державні*, *відомість допоміжна*, *гроші паперові*, *трудовий договір*, *загальнодержавні податки*, *засоби виробництва*, *безстроковий вклад*, *додаткові блага*, *боргова угода*, *грошові потоки*, *вартість грошей*, *ведення рахунків*, *виграшний вклад*, *взаємозамінні товари*, *видатки виробництва*, *викуп державного боргу*, *випуск цінних паперів*, *закритий облік*, *знак вартості*, *знецінення грошей*, *золотий запас*, *платник податку*, *податкова вартість*, *подвійне оподаткування*, *розрахунковий рахунок*, *торгівля цінними паперами* тощо).

Однак українська мова для творення термінів не може обійтися тільки власними ресурсами, тому використовує лексичні й словотворчі засоби інших мов та поєднує в собі національні й міжнародні елементи. Запозичення поступово адаптуються в мові, стають складовою частиною її лексики і вступають у конкурентні відношення з українськими відповідниками, зокрема англійські (*аудит* – *перевірка*, *маркет* – *збут*, *менеджмент* – *управління*,

спонсор – доброчинець, хеджер – страхувальник тощо); французькі (аваль – доручення, аванс – передплата, гарант – поручитель, маржа – різниця, тантьєма – винагорода тощо), німецькі (гешефт – торгова угода, бухгалтер – книжкотримач, синдикат – захисник, такса – оцінка, фрахт – вантаж тощо), італійські (авізо – повідомлення, авіста – за пред'явленням, альпарі – порівну, жиро – переказ, каса – скриня, конто – рахунок, лотерея – частка тощо), латинські (акредитувати – довіряти, акцептант – одержувач, асигнувати – виділяти, аукціон – торг, гонорар – винагорода, емісія – випуск, інвестор – вкладник тощо), грецькі (економіка – господарювання, іпотека – застава майна). Велика кількість запозичених термінів – своєрідна ознака економічної термінології. Це пояснюється тим, що економічна система почала формуватися тоді, коли система суспільних наук вже існувала впродовж тривалого часу. А в процесі історичного розвитку більшість запозичених економічних термінів зазнала змін.

Органічною частиною сучасної української економічної термінології є інтернаціональні терміни, що склалися на ґрунті широкого та всебічного використання всіх ресурсів загальнонаціональної мови. Вони відображають здобутки людської цивілізації, узагальнюють світові явища й досягнення. Інтернаціоналізми – слова або вислови, що належать до спільноетимологічного фонду ряду мов, близьких за походженням або історичною належністю до певної території. Найбільшою групою інтернаціональних термінів є ті, що створювалися на основі запозичень із класичних мов – грецької та латинської – чи за допомогою грецьких і латинських елементів, напр.: грецизми *криза, економія, монополія, тезаврування*; латинізми *акція, аукціон, дефіцит, дивіденд, дотація, інфляція, комерція, квота, конкуренція, компенсація, ліцензія, номінал, облігація, оренда, продукція, ревізія, санація*.

Запозичення сприяють формуванню економічного термінополя, що полегшує взаєморозуміння фахівців різних держав. Однак запозиченими термінами не слід зловживати, бо надмірне захоплення чужими термінами означає ігнорування власними мовними ресурсами та ускладнює спілкування. Тому запозичені терміни потрібно замінювати в міру можливості українськими відповідниками (*бартер – обмін, брокер – посередник, субсидія – допомога, ембарго – заборона*). Терміни можуть запозичуватися через зміну концептуальних орієнтирів із декореляцією понять, через лаконічність терміна, через відсутність у мові цілісного терміна-однослова. Сьогодні розвивається і тенденція до гібридизації термінів, поєднання національних та міжнародних компонентів

(діловий маркетинг, тендерне ціноутворення, аудиторський висновок, депозитарна діяльність, дивіденд майновий, зведений бюджет, облігація житлова). Намагання пристосувати економічні терміни до сучасних умов призводить до термінологічної модернізації мови та запровадження її в усі сфери суспільно-політичного життя. Однак метою термінологічної модернізації мови є прагнення висловлювати будь-яку наукову думку рідною мовою. При цьому слід пам'ятати, що кожна мова розвивається самостійно: у ній діють власні мовні закони, закріплені культурно-історичні традиції, з'являються нові реалії, що первинно не мають іншомовних еквівалентів.

А перевага питомих слів у реєстрі сучасних економічних термінів свідчить про поступове вдосконалення та внормування української економічної термінології.

5. Джерельна база вивчення економічної термінології

Системне вивчення української економічної термінології слід вести від праць І. Франка, Лесі Українки, В. Навроцького, С. Подолинського, І. Заневича – перекладів праць провідних німецьких економістів того часу, завдяки яким українська мова збагатилася економічними термінами. З другої половини XIX ст. з'являються перші наукові праці з намаганням вивести основні правила укладання галузевих словників, зокрема роботи М. Левченка “Заметка о русинской терминологии” (1861 р.), П. Єфименка “По поводу заметки г. Левченка о русинской терминологии” (1862 р.), І. Верхратського “Знадоби до словаря южнорусского” (1877 р.) і “Початки до уложення номенклатури природописної” (1864 р.), якого вважають засновником української галузевої термінології.

На початку XX ст. найбільш уживані економічні терміни були відображені в тогочасних службових, іншомовних словниках та збірках інших терміносистем (службової, судочинної, юридичної), таких як “Словарик. Пояснення чужих та не дуже зрозумілих слів” В. Доманицького (1906 р.), “Українська службова термінологія й зразки службових паперів” (1918 р.), “Російсько-український діловодний словник” Л. Падалки (1918 р.). Загалом 20-ті роки XX ст. вважають часом відродження української культури і зокрема розвитку української термінографії. Працівники Інституту української наукової мови зібрали значну кількість термінів різних наук, уклали й видали десятки галузевих термінологічних словників: “Короткий російсько-український технічний словник фінансових термінів для вжитку співробітників Губфінвідділу” (1924 р.), “Російсько-український словник банкового діловодства” за ред. В. І. Орловського та

І. М. Шелудька (1925 р.), “Російсько-український словник банкового діловодства” за ред. А. Гіржеля і Д. Ріна (1925 р.). Першою серйозною суто галузевою працею став “Словник економічної термінології (проект)” Г. Кривченка та В. Ігнатовича (1930 р.) (*тиша на ринку, хитання вексельного курсу, монета дзвінка, неповноцінні (про гроші), канали грошового обігу, приплив (грошей), ринок вбирає, ціна тверда, рух цін, ціни спадають, стрибки цін*).

Лексикографічні праці періоду 50-80-х років ХХ ст. відображали уніфікацію тогочасної термінології. Серед них слід виділити “Російсько-український словник соціально-економічної лексики” С. А. Воробйової та Т. К. Молодід (1965 р.), а також “Словник української мови” в 11-ти томах (1970-1980 рр.), що охопив значну кількість економічних термінів. Українська мова тоді вживалася обмежено, витіснялася російською, тому словники подавали переклади іншомовних лексем без власне українських відповідників. Перевага надавалася інтернаціоналізмам та росіянізмам, напр.: *авізо (безпереказний лист)*. 90-ті рр. ХХ ст. стали новим етапом у відродженні української термінографії. Одними з найбільш ґрунтовних праць цього часу є “Російсько-український словник наукової термінології. Суспільні науки” за ред. В. М. Русанівського і Т. К. Черторизької (1994 р.) (*див.: безплатність (фін.) – безплатність, безкоштовість; бессрочный вклад (фін.) – безстроковий (безтерміновий) вклад*), “Російсько-український словник (сфера ділового спілкування) О. О. Тараненка і В. М. Бріцина (1996 р.) та “Новий російсько-український словник-довідник юридичної, банківської, фінансової, бухгалтерської та економічної сфери” С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленка, К. В. Ленець, Л. О. Пустовіт (1996 р.).

Поряд із великою кількістю перекладних словників наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. було видано чимало нових тлумачних економічних словників: “Економічний словник-довідник” за ред. С. В. Мочерного (1995 р.), “Універсальний словник економічних термінів” В. Е. Коломойцева (2000 р.), “Фінансовий словник” А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка, Т. С. Смовженко (2002 р.), “Фінансово-економічний словник” А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка (2007 р.), “Економічний словник. Тлумачно-термінологічний” В. А. Коноплицького, Г. І. Філіної (2007 р.), “Ринок фінансових послуг. Термінологічний словник” А. Г. Загороднього, Г. Л. Вознюка (2008 р.). А найбільшою за обсягом термінів і за детальним тлумаченням слів та словосполучень стала тритомна “Економічна енциклопедія” за ред. С. В. Мочерного (2000-2002 рр.), яка охопила понад 7 тисяч словникових статей.

Рекомендована література

- Алексєенко Л. М. Економічний словник... – К., 2000. – 592 с.
- Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі... – К., 1999. – С. 65–66.
- Волкотруб Г. Й. Стилістика ділової мови. – К., 2002. – С. 54–55.
- Економічна енциклопедія : У трьох томах. – К., 2000–2002. – Т. 1–3.
- Жайворонок В. В. Українська мова в професійній діяльності. – К., 2006. – 432 с.
- Загородній А. Г. Фінансовий словник. – К., 2000. – 587 с.
- Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. – Х., 2009. – С. 56–59.
- Паламар Л. М. Мова ділових паперів. – К., 2000. – С. 83–84.
- Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. – Тернопіль, 2000. – С. 91–95.
- Словник української мови : У 20 т. – К., 2010. – Т. 1; 2012 – Т. 2.
- Сучасний словник іншомовних слів [відп. ред. Г. П. Півторак]. – К., 2006. – 789 с.
- Українська мова за професійним спрямуванням / [за ред. Т. В. Симоненко]. – К., 2012. – С. 59–68, 262–266.
- Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне вживання в сучасній українській мові. – К., 2004. – 23 с.
- Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням. – К., 2013. – С. 72–76, 510–531.

СЛОВНИК ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Абандон — 1) відмова від володіння отриманим у спадок майном на користь кредиторів; 2) відмова власника вантажу або судовласника від своїх прав на застраховане майно (судно, вантаж) на користь страхової організації за умови одержання від неї повної страхової суми.

Абсорбція — 1) злиття двох підприємств, коли потужніше підприємство поглинає слабше; 2) залучення до економічної діяльності емігрантів, які прибули на роботу до певної країни.

Аваль — доручення за векселем, зроблене третьою особою у вигляді особливого гарантійного запису.

Аванс — 1) грошова сума, яку перераховують згідно з договором наперед у рахунок майбутніх платежів за матеріальні цінності, виконані роботи чи надані послуги; 2) грошова сума, які видають працівникові підприємства, установи в рахунок належної йому заробітної плати.

Авансування — дія за значенням *авансувати*.

Авансувати — видавати аванс кому-небудь.

Авераж — стратегія біржової гри, що полягає в послідовній, через визначений проміжок часу, купівлі чи продажу акцій конкретного випуску залежно від зміни їх курсу.

Аверс — лицьовий бік монети або медалі.

Авізний — прикметник до *авізо*.

Авізо — офіційне повідомлення про виконання розрахункової операції, що надсилається одним контрагентом іншому.

Авізований — дієприкметник до *авізувати*.

Авізувати — повідомляти контрагента про виконання на його рахунку операції.

Авіста — 1) напис на векселі або іншому документі, який засвідчує, що оплатити цей документ належить відразу після його подання або через певний термін після цього; 2) вексель на пред'явника, виданий без зазначення терміну оплати.

Автоматизація — термін, який означає заміну ручної праці деяким автоматичним процесом, наприклад, контроль деталей машин іншими машинами, автоматичне фарбування.

Аву́ари — 1) готівка, чеки, векселі, акредитиви, за рахунок яких можуть бути здійснені виплати й погашені зобов'язання їх власників; 2) грошові ресурси банку в чужоземних валютах, золоті, що є на його рахунках у закордонних банках; 3) вклади юридичних осіб та громадян у банках.

Аге́нт — 1) представник, довірена особа організації, установи і т. ін., які виконують різні доручення, завдання; 2) торговець, який представляє інтереси продавця чи покупця та виконує певні функції без права власності на товар.

Аде́ндум — доповнення до договору страхування чи перестраховування; містить узгоджені сторонами зміни до раніше визначених договірних умов.

Адмоні́ція — подання письмового зобов'язання щодо сплати суми, узятій в борг”.

А́жіо — 1) відхилення курсу цінних паперів від їх номінальної вартості в бік перевищення; 2) комісійний збір за обмін нерівноцінних валют або за обмін банкнот на металеві монети; 3) різниця в сумах валютного виторгу чи платежів, яка виникає внаслідок зміни співвідношення між курсами валют оплати та національної валюти від часу платежу.

Ажіога́ж — 1) штучне підвищення цін на фондовому ринку для одержання додаткового прибутку від спекулятивних операцій; 2) надто бурхливе пожвавлення якої-небудь діяльності.

Ажу́р — 1) стан бухгалтерського обліку, коли всі записи на рахунках роблять у день здійснення господарських операцій; 2) здійснення обліково-розрахункових операцій у встановлені терміни.

Аквізі́тор— 1) працівник страхової організації, страховий агент, діяльність якого полягає в укладанні чи відновленні страхових контрактів, договорів про страхування; 2) агент транспортної організації, який залучає до страхування нових вантажовідправників та нові вантажі.

Аквізі́ція— 1) придбання підприємства шляхом скуповування на біржі його акцій, що здійснюється або з його відома (мирна аквізиція), або без нього (ворожа аквізиція); 2) укладання нових страхових договорів.

А-ко́нто— попередній платіж, який здійснює імпортер на рахунок експортера.

Акредитів — 1) грошовий документ, за яким одна кредитна установа (банк) згідно із заявою клієнта доручає іншій здійснити оплату товарно-транспортних документів за відвантажені товари чи надані послуги або виплатити подавцеві акредитиву певну суму грошей; 2) іменний цінний папір, що підтверджує право особи, на ім'я якої його написано, отримати в банку вказану суму.

Акселератор — коефіцієнт співвідношення приросту *інвестицій* і приросту *національного доходу* або ВВП.

Актив — 1) майнові об'єкти, матеріальні або нематеріальні носії вартості, які отримані в результаті попередніх господарських процесів та які мають властивість приносити в майбутньому вигоду – дохід підприємству; 2) частина бухгалтерського балансу, яка відображає на певну дату всі належні підприємству активи (матеріальні цінності, боргові вимоги); 3) перевищення грошових надходжень держави, одержуваних із-за кордону, над її закордонними виплатами.

Акцепт — 1) згода на сплату або гарантування сплати платіжних документів; 2) одна з форм внутрішньодержавних та міжнародних безготівкових розрахунків, за якої платник протягом певного терміну повинен прийняти фінансові документи до сплати або в письмовій формі повідомити банк про відмову платити з мотивуванням цієї відмови; 3) згода укласти договір на умовах, запропонованих іншою стороною; 4) підтвердження страховою компанією готовності виписати поліс страхування життя

Акцептувати — затверджувати до оплати грошові документи (платіжні вимоги, рахунки, векселі і т. ін.) // приймати вексель, рахунок до оплати.

Акцесорний — привхідний. Акцесорний договір – додатковий договір або зобов'язання до договору, укладеного раніше між іншими державами.

Акціз — різновид непрямого податку на товари масового споживання (тютюнові, лікєро-горілчані вироби та ін.).

Акцізний — прикметник до *акциз*.

Акціонер — учасник акціонерного товариства, який є власником певної кількості акцій.

Акціонерний — стос. до акції // заснований на акціях.

Акціонерні банки — банки, що утворюються у формі акціонерних товариств.

А́кція — цінний папір, який дає право його власникові на отримання певного доходу (дивіденду), на участь в управлінні виробництвом і розподілі залишків майна після ліквідації акціонерного товариства.

Аліме́нти — утримання, яке зобов'язані надавати одні члени сім'ї іншим членам сім'ї, що потребують матеріальної допомоги.

А́лотмент — порядок розподілу знову випущених акцій.

Альпа́рі — відповідність ринкового курсу цінних паперів чи валюти їх номіналові.

Амальгама́ція — 1) поглинання великою компанією дрібнішої, яка при цьому втрачає самостійність, назву і обмінює свої акції на акції тієї компанії, що її поглинула; 2) створення нової компанії шляхом об'єднання рівних за масштабом компаній.

Амортиза́ція — 1) процес поступового перенесення вартості основних фондів на новостворюваний продукт у зв'язку з їх фізичним і моральним зносом; 2) систематичний розподіл вартості, яка амортизується, чи необоротних активів упродовж терміну їх корисного використання; 3) елемент витрат, до якого включають суму нарахованої амортизації основних засобів та нематеріальних активів; 4) поступова сплата боргу окремою особою чи підприємством шляхом періодичних грошових внесків або викупу зобов'язань.

Арбітра́ж — одночасні купівля і продаж цінних паперів, валюти і т. ін. на різних ринках з метою отримання прибутку від різниці в цінах, валютних курсах і т. ін.

Асигна́ція — назва паперових грошей, які випускалися в Росії з 1769 р. до 1843 р. // (розм., заст.) взагалі паперовий грошовий знак.

Асигнува́ння — призначення певної суми грошей для якої-небудь мети.

Ауди́т — вид підприємницької діяльності, що є системою послуг підприємствам з метою перевірки фінансової звітності й правильності відображення в ній результатів фінансово-господарської діяльності, послуг в галузі бухгалтерського обліку, фінансів, податкового законодавства, банківської страхової справи за договорами на платній основі.

Аудіторські організації — фірми, що виконують контрольні, консульта-тивні та інші функції на підставі угод з різними юридичними і фізичними особами.

Аукціон — продаж товарів, майна з публічного торгу покупцеві, який запропонував найвищу ціну.

Аутсайдер — 1) брокер, який не є членом біржі; 2) підприємство, що не входить до складу монополістичного об'єднання.

Багаж — речі, що належать пасажирові і здаються ним для перевезення під відповідальність транспортної організації.

Базис — різниця між ціною товару чи фінансового інструмента, проданого з умовою постачання через певний час, і ціною того ж товару, проданого за готівку з умовою негайного постачання.

Баланс — 1) порівняльний підсумок прибутків і видатків під час завершення розрахунків, а також відомість, у якій зафіксовано цей підсумок; 2) спосіб групування цифрових показників, що характеризують певне явище, через зіставлення або протиставлення окремих його сторін.

Банк — 1) велика кредитно-фінансова установа, що зосереджує тимчасово вільні кошти, надає їх у строкове користування у формі кредитів, регулює грошовий обмін у країні й т. ін.; 2) сукупність інформації тривалого зберігання та користування, напр., банк даних.

Банківський — прикметник до *банк* в значенні *кредитно-фінансова установа*, що зосереджує кошти і капіталовкладення, надає кредити, здійснює грошові розрахунки між підприємствами або приватними особами, регулює грошовий обіг у країні, враховуючи й випуск нових грошей.

Банкір — власник банку або акціонер, який володіє великою кількістю банківських акцій; управляючий банком.

Банк-кореспондент — банк, який діє як агент іншого банку в тому місці, де в останнього немає відділення, або у випадку, коли останній з якихось причин сам не може здійснювати операції в цьому регіоні.

Банк міжнародних розрахунків — міжурядова фінансова організація, заснована в 1930 році для допомоги і координації в перерахунку репараційних платежів Першої світової війни між національними центральними банками.

Банкноти — банківські білети: *грошові знаки* різного номіналу, що випускаються в обіг центральним емісійним банком.

Банко — ціна або курс, за яким банк провадить продаж і купівлю цінних паперів.

Банковий — прикметник до *банк*.

Банкрут — неплатоспроможний боржник.

Банкру́тство — неспроможність боржника-підприємства, банку, іншої організації чи окремої особи платити за своїми борговими зобов'язаннями.

Ба́ртер — 1) прямий безгрошовий обмін товарами чи послугами, породжений товарно-грошовим дефіцитом усередині країни та валютним дефіцитом у міжнародних угодах; 2) оплата боргів постачанням товарів і послугами; 3) товарообмінна операція, що передбачає здійснення розрахунків за товари в будь-якій формі, відмінній від грошової.

Бéдж — ідентифікатор трейдера на торгах, на якому є реєстраційний номер, фотокартка, ім'я трейдера та назва члена секції, яку він представляє.

Безавáнсовий — який здійснюється з урахуванням фактично виконаної роботи без нарахування й видачі авансу.

Безготівко́вий — той, який здійснюється без виплати готовими грошима, готівкою, у спосіб перерахування.

Безгрошів'я — брак грошей.

Безприбутко́вий — той, який не дає прибутку; не вигідний.

Безпроце́нтний — той, на якого не нараховуються проценти.

Безробі́ття — соціально-економічне явище, за якого частина населення не працює і знаходиться в стані активного пошуку роботи.

Безтовáрність — брак товарів.

Безтовáр'я — брак товарів.

Бі́знес — 1) економічна діяльність, спрямована на отримання прибутку; 2) будь-який вид підприємницької діяльності, що забезпечує дохід чи інший зиск.

Бі́знесме́н — комерсант, підприємець, людина, діяльність якої спрямована на отримання прибутку.

Бі́знесо́вий — прикм. до *бізнес*.

Бі́ржа — організаційно оформлений, постійно діючий ринок, де здійснюють торгівлю цінними паперами, нерухомістю і гуртову торгівлю товарами.

Бі́ржова́ ціна́ — ціна товарів, що реалізуються через товарну біржу.

Бла́га — матеріальні предмети, що забезпечують економічний добробут.

Бла́нк — друкowana стандартна форма документа або облікового реєстру, де передбачено необхідні реквізити (показники).

Бойкóт — спосіб політичної або економічної боротьби, що полягає в повній або частковій відмові від стосунків з будь-якою особою, установою, державою, від участі в тих або інших організаціях, органах тощо.

Бóни — 1) кредитні документи у формі цінних паперів, за якими їх власник може отримати певну суму грошей чи інші цінності; 2) тимчасові паперові гроші малого номіналу, що випускаються в обіг для забезпечення потреби в розмінних грошах; 3) паперові гроші, що вийшли з обігу і стали предметом колекціонування.

Боніфіка́ція — 1) доплата до ціни товару, фактична якість якого вища від передбаченої угодою чи стандартом; 2) повернення податків, стягнених за товари, що вивозяться за кордон, з метою підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку; 3) державна субсидія, що надається з метою зменшення відсотків за кредит певній категорії осіб, які отримують позички; 4) одноразовий грошовий внесок власника облігацій державної позики в разі їх конверсії.

Бóнус — 1) додаткова винагорода, премія; 2) додаткова цінова знижка, яку надає продавець за умови угоди (контракту) чи постійним покупцям; 3) комісійна винагорода за надання послуги щодо купівлі-продажу товару.

Бóрг — зобов'язання, яке виникає в результаті запозичення фінансів або отримання товарів чи послуг у кредит, тобто за обіцянку заплатити пізніше.

Бордеро́ — 1) витяг з бухгалтерських документів, рахунків тощо; 2) опис реалізованих цінних паперів (акцій, векселів та ін.), що його складає банківська установа чи маклер на ім'я особи, за дорученням якої здійснено фінансову операцію з її цін. паперами.

Бра́к — 1) неякісні або зіпсовані предмети виробництва; 2) саме пошкодження у виробі.

Бре́нд — знак, імідж, образ предмета, явища, рейтинг товару, продукту, його марка в найвигіднішому варіанті, який має високу репутацію в споживачів.

Бро́кер — посередник при укладанні угод між зацікавленими сторонами (клієнтами) на біржах і ринках про купівлю-продаж товарів, цінних паперів, валют та ін.

Брокера́ж — проведення операцій із купівлі-продажу на біржі за дорученням.

Бро́керидж — винагорода, яку отримують брокери, що встановлюється у відсотках від вартості угод або у фіксованій сумі.

Бру́тто — 1) маса товарів з тарою та пакувальними матеріалами; 2) валовий дохід без урахування витрат.

Букме́кер — особа, яка приймає грошові ставки від учасників гри на тоталізаторі (зокрема на перегонах).

Бум — фаза зростання в економічному циклі. Термін вживається для позначення значних відхилень вгору від довгострокового тренда.

Бутле́гер — особа, яка здійснює заборонене увезення, транспортування та продаж спиртних напоїв.

Бухга́лтерська зві́тність — система узагальнених підсумків бухгалтерського обліку, що характеризує господарсько-фінансовий стан підприємства, фірми, підприємця.

Бухга́лтерський облі́к — система безперервного, взаємопов'язаного й документального спостереження та контролю за станом засобів, їх джерел виникнення, фінансово-господарською діяльністю підприємств, організацій, установ, фірм тощо.

Бюдже́т — 1) грошове вираження збалансованого розпису доходів і видатків держави, адміністративно-територіальної одиниці, підприємства, установи за певний період; 2) планові обчислення очікуваних грошових доходів і видатків держави, підприємства, окремої особи на певний період; 3) оперативний фінансовий план, що відбиває витрати коштів на реалізацію окремих фінансових операцій чи інвестиційних проектів та надходження від них.

Ва-ба́нк — 1) грати на всі гроші, що є в банку; 2) діяти, ризикуючи всім.

Ва́ловий націона́льний проду́кт (ВНП) — це валовий внутрішній продукт, зменшений на величину доходів, які виплачуються нерезидентам, та збільшений на аналогічні доходи, які отримали резиденти цієї країни із-за кордону.

Валориза́ція — 1) підвищення ціни товару, курсу цінних паперів тощо за допомогою державних заходів; 2) те саме, що й ревальвація.

Вальва́ція — визначення цінності іноземної монети в грошовій одиниці даної держави не за її номіналом, а за вагою вміщеного в ній валютного металу.

Валю́та — 1) платіжний засіб (грошова одиниця) певної держави, напр., українська гривня, долар США тощо; 2) грошові знаки іноземних держав, а також кредитні та платіжні засоби в чужоземних грошових одиницях для використання в міжнародних розрахунках; 3) міжнародні грошові одиниці, емісію яких здійснюють міжнародні валютно-кредитні організації.

Валю́тний — стосується валюти.

Валю́тно-фіна́нсовий — стосується міжнародних грошових розрахунків і кредитних відносин, пов'язаний з ними.

Валютува́ння — зазначення строку, з якого починається нарахування відсотків на суми, що дебетуються або кредитуються.

Вара́нт — 1) свідоцтво, яке видають склади на прийнятті для зберігання товари; 2) посвідчення, яке надає його власникові право купувати акції та інші цінні папери.

Ва́учер — 1) грошовий підтверджувальний документ, розписка; 2) документ, що засвідчує надання кредиту, сплату; 3) державний приватизаційний папір; 4) контрольний талон.

Ве́кселеда́вець — боржник, який отримав товар у кредит і дав кредиторіві письмове боргове зобов'язання (вексель).

Ве́кселедержáтель — 1) особа, яка володіє векселем і має право на отримання вказаної в ньому суми; 2) податковий орган за місцем реєстрації векседавця.

Ве́ксель — цінний папір, який засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника сплатити після настання терміну визначену суму грошей власнику векселя.

Верифіка́ція — перевірка істинності, встановлення достовірності.

Ви граш — чиста вигода від дії певного характеру.

Ви грашний — прикметник до *виграш*.

Винагоро́ди — все те, що конкретна людина вважає цінним і бажаним для себе, чого вона прагне досягти і чим би хотіла володіти.

Випро́дування — дія за знач. *випродувати*.

Випро́дувати — продавати частинами.

Виробни́к — той, хто виробляє, виготовляє яку-небудь продукцію.

Виробні́цтво — процес, де взаємодіють робоча сила, засоби й предмети праці з метою створення продукції, виконання робіт або надання послуг.

Виробні́чий — 1) стосується виробництва; 2) який здійснює виробництво, виготовлення якої-небудь продукції.

Висо́коприбу́тковий — той, що дає великі прибутки.

Ви́торг — дохід торгових (комерційних) фірм.

Ви́трати — загалом міра того, що повинно бути віддане для отримання чого-небудь іншого шляхом купівлі, обміну або виробництва.

Відкри́та еконо́міка — економіка, що бере участь у міжнародній торгівлі.

Відку́пник — той, хто одержував право стягати державні податки з населення.

Відтво́рення — постійне відновлення процесу виробництва та розвиток на цій основі продуктивних і виробничих відносин.

Відходи виробні́цтва — неминучий побічний продукт економічної діяльності. У виробництві благ і наданні послуг використовуються матеріали й енергія, а при видобутку ресурсів, виробництві і споживанні утворюються відходи, що можуть забруднювати довкілля, як не будуть повертатися до наступного використання.

Відчу́ження — це перехід прав власності від однієї особи до іншої; термін, який використовував Карл Маркс для опису ментальності робітників у капіталістичній системі.

Відшкодо́вувати — давати кому-небудь щось інше замість витраченого, загубленого, знищеного й т. ін.; поповнювати витрати, збитки чимсь іншим.

Віреме́нт — банківська операція; перерахування певної суми з поточного рахунку однієї особи на поточний рахунок іншої.

Вкла́ди — грошові кошти населення, підприємств та організацій у банках.

Вла́сність — майно, що належить кому-небудь або чому-небудь.

Внески — грошові кошти (готівкою або в безготівковій формі, у національній або в іноземній валюті), що передані в банк власником (або третьою особою) на користь власника на певних умовах.

Гара́нт — держава, організація чи особа, які гарантують що-небудь; поручитель.

Гарантійні ви́плати — виплати, що мають забезпечити можливі витрати в заробітній платі працівникам, які певний час не виконували своїх обов'язків з поважних причин.

Гара́нтія — порука в чомусь, забезпечення чого-небудь // передбачене законом чи певною угодою зобов'язання, за яким юридична чи фізична особа відповідає перед кредиторами в разі невиконання боржником своїх зобов'язань.

Гендлюва́ти — торгувати з метою наживи; спекулювати.

Гонора́р — винагорода за праці з науки, літератури, мистецтва й т. ін., яку видають за договором

Господáрство — 1) сукупність виробничих відносин того чи іншого суспільного укладу; спосіб виробництва; 2) все, що складає виробництво, служить виробництву; економіка; 3) галузь якого-небудь виду виробництва; виробнича одиниця.

Госпо́дарський — прикм. до *господар* // належний, властивий господарю.

Господáрський — 1) стос. господарства (все, що складає виробництво, служить виробництву; економіка) // який відає господарством якої-небудь установи, організації; 2) стос. ведення господарства; 3) стос. предметів хатнього господарства або який використовується в домашньому господарстві; 4) пов'язаний з використанням у господарстві // який ґрунтується на правильному веденні господарства; економічний, раціональний; 5) який добре веде господарство, дбає про нього, дотримується економії.

Господáрчий — те саме, що госпо́дарський.

Го́спробрáхунковий — прикм. до *госпрозрахунок* // який знаходиться на госпрозрахунку.

Господáрський раху́нок — це економічний метод організації виробничої діяльності підприємств, який повинен забезпечити рентабельність та самофінансування підприємства – за рахунок виручки від реалізації продукції і послуг підприємство покриває всі витрати на виробництво продукції та отримує прибуток, який дає змогу вести розширене виробництво.

Готівка — форма існування грошей, використовується як засіб обігу, а в деяких випадках – і функції засобу платежу.

Грант — кошти, що передаються якою-небудь організацією або приватною особою іншим організаціям або приватним особам і які не є результатом деякого обміну, а становлять безповоротний трансфертний платіж.

Гривня — 1) грошова одиниця Української Народної Республіки (1918 – 1920 рр.); 2) національна валюта України з 2 вересня 1996 р.

Гроші — економічна категорія, що означає специфічний товар, який у суспільстві виконує роль загального еквівалента.

Грошово-кредитна політика — частина економічної політики, спрямована на досягнення таких широких цілей, як стабільність зайнятості та цін, економічне зростання і зовнішній платіжний баланс за допомогою контролю грошово-кредитної системи через такі її характеристики: грошова маса, рівень і структура ставок відсотка, а також інші її показники, що впливають на доступність кредиту.

Грошолюбство — жадібність до грошей, прагнення до наживи.

Грюндерство — масове невпорядковане заснування акціонерних товариств, страхових компаній, що супроводжуються великою емісією цінних паперів, біржовими спекуляціями, створенням тимчасових, фіктивних фірм, шахрайством.

Гатунок — сорт, розряд виробу за якістю.

Гешэфт — спекулятивна, вигідна угода // вигода, зиск.

Дарування — спосіб передачі права власності іншій особі, підтверджений нотаріально завіреним договором.

Дебет — 1) ліва сторона бухгалтерського рахунка, на якій відображають господарські операції; 2) рахунок надходжень і боргів у певній установі.

Дебітори — боржники, тобто підприємства, організації, установи або окремі громадяни, які заборгували даній юридичній чи фізичній особі.

Девальвація — метод стабілізації валюти після інфляції паперових грошей.

Девізи — платіжні засоби (перекази, чеки, акредитиви, векселі тощо) в чужоземній валюті, використовувані в міжнародних розрахунках.

Декорг — знижка ціни товару за дострокову оплату його, а також у тій ситуації, коли якість товару нижча, ніж передбачено угодою.

Декув'єр — різниця між сумою оцінки майна та страховою сумою, що лишається на ризик страхувальника; декуверт компенсує ризик страхування і становить 10-15% страхової суми.

Делівері — письмове розпорядження на видачу товару зі складу або частини вантажу за коносаментом.

Демпінг — 1) продаж товару за низькими цінами з метою звільнення від надлишкових товарно-матеріальних запасів або захоплення ринку збуту; 2) продаж товару за кордоном за цінами, нижчими, ніж витрати виробництва.

Депозит — 1) гроші або цінні папери, віддані на зберігання до банку чи інших фінансово-кредитних установ; 2) початкова сплата за товар чи послугу в установленому за домовленістю розмірі з метою збереження за покупцем права придбання товару чи послуг після оплати повної їх вартості; 3) запис у банківських книгах, що підтверджує певну вимогу клієнта до банку; 4) внески до митниці як забезпечення сплати мита; 5) гроші чи цінні папери, які вніс боржник до судової установи для перерахування кредиторів.

Депозитарій — одна або кілька держав, міжнародна урядова організація або головна адміністративна посадова особа такої організації, які зберігають оригінали міжнародного багатостороннього договору і всіх документів, що його стосуються (заяв, ратифікованих грамот тощо).

Депонува́ти — 1) віддавати, віддати на зберігання (про ратифікаційні грамоти); 2) передавати, передати на зберігання кредитним установам грошові суми, цінні папери тощо.

Депорт — біржова угода на термін, що укладається на фондовій біржі спекулянтами в розрахунок на зниження курсу цінних паперів з метою одержання курсової різниці.

Деривати́в — вторинні або виробничі цінні папери на фінансовому, опційному ринку.

Державний борг — сума заборгованості держави перед кредиторами.

Державний бюджет — фінансова програма діяльності уряду на певний термін (переважно на рік); склад майбутніх доходів і видатків держави; кошти, що концентруються в державі для виконання певних функцій.

Дефіцит — 1) збитки (грошових і матеріальних цінностей), перевищення видатків над доходами, зокрема валютна, фінансова й товарно-грошова незбалансованість у макроекономіці; бюджетний дефіцит – перевищення державних видатків над доходами; 2) брак, нестача якого-небудь ресурсу (зокрема й споживацького) в мікроекономіці.

Дефлятор — індекс цін, який використовують для перерахування вартісних показників у цінах базового року.

Дефляція — вилучення з обігу надлишкової грошової маси, випущеної в період інфляції; зниження загального рівня цін.

Дефолт — 1) відмова держави, юридичної або фізичної особи від виконання своїх зобов'язань, зокрема фінансових, в односторонньому порядку; 2) припинення платежів, невиконання зобов'язань, не виплата (боргів); 3) оголошення кого-небудь некредитоспроможним, особливо свого боржника.

Джобер — 1) посередник на фондовій біржі, який, на відміну від брокера, купує й продає акції та інші цінні папери за свій кошт, а прибуток отримує від курсової різниці; 2) фірма, що скуповує значні партії товарів з метою їх швидкого спекулятивного перепродажу.

Диверсифікація — 1) різноманіття, наявність кількох варіантів розвитку; 2) різнобічний розвиток виробництва, спрямований на розширення асортименту продукції, яку випускають; 3) інвестування грошей у різні галузі виробництва, банків, страхування тощо для того, щоб знизити ризик.

Дивіденди — частина прибутку акціонерних товариств, яка розподіляється між акціонерами на їх акції.

Дизажіо — відхилення вбік зниження ринкового курсу грошових знаків, векселів та інших цінних паперів від їх номінальної вартості. Обчислюють у відсотках до номіналу.

Ділер (маклер, джобер) — особа або фірма, які виступають на біржі від свого імені і здійснюють посередницькі торгові операції за власні кошти.

Дискаунт — 1) підприємство роздрібною торгівлі, що намагається знизити витрати обігу і ціни на товари; 2) пряме зниження ціни, яке застосовують у міжнародних контрактах; 3) різниця, яку отримує банк, купуючи цінні папери за ціною, нижчою від номіналу.

Дисконт — дохід, що одержують банки при обліку боргових зобов'язань.

Диспонува́ти — розпоряджатися вільними сумами, які є на рахунках у кореспондентів з або комісіонерів банку.

Дистрибу́тор — фірма, яка відіграє роль торговця за договором на основі привілейованого права на продаж.

Диференційна рента — одна з форм доходу сільськогосподарських підприємств, пов'язана з використанням середніх та кращих за родючістю й місцерозташуванням земель.

Долар — грошова одиниця США, Канади, Австралії та інших країнах, що дорівнює 100 центам або (у Малайзії) 100 сенам.

Допомо́га — приплив капіталу або будь-яка допомога, надана країні, організації чи особі, які не в змозі дістати кошти за допомогою природних ринкових механізмів та іншими шляхами.

Дота́ція — 1) асигнування з державного й місцевого бюджетів для покриття збитків підприємств, фірм, а також для фінансової підтримки військової промисловості, галузей інфраструктури тощо; 2) державна грошова допомога у вигляді доплат громадянам для покриття збитків або для спеціальної мети.

Доходи — грошові надходження за одиницю часу в юридичних і фізичних осіб; показник господарської діяльності підприємств, установ, організацій, фірм, окремих осіб.

Дра́фт — письмовий наказ трасанта контрагентові (трасатові) виплатити третій стороні певну суму грошей за траттою.

Дрібнотова́рний — заснований на приватній власності дрібних виробників на засоби і результати виробництва.

Ева́льва́ція — оцінювання, обчислення ціни, вартості.

Евіка́ція — відчуження покупцем набутого ним майна на тих засадах, що майно було відчужене поза волею власника, а також з інших причин, які існували ще до продажу майна.

Еквіва́лент — 1) товар, вартість якого відповідає вартості іншого товару; 2) товар, яким виражено вартість іншого товару.

Еконо́міка — 1) наука, що вивчає поведінку людей з погляду відношення між їх цілями й обмеженими засобами, що допускають альтернативне викорис-тання; 2) господарство країни, області, району, галузі; 3) найважливіша сфера суспільних відносин, виробництва, розподілу, обміну і споживання результатів людської діяльності, а також їх ефективного використання.

Еконо́мікс — галузь економічної науки, що розкриває на макрорівні і мікрорівні закони бізнесу, методи господарювання, економічної політики.

Економі́ст — фахівець у галузі економіки, який може працювати в різних галузях народного господарства, на підприємствах, в організаціях, установах тощо. Основні функції його полягають у складанні виробничих планів, прогнозів на базі використання бухгалтерських, статистичних та інших даних, проведення аналізів діяльності роботи тощо.

Економі́чна полі́тика — комплекс економічних цілей і заходів, що забезпе-чують вирішення довготермінових (стратегічних) та короткотермінових (тактичних) завдань розвитку економічної системи.

Економі́чна систе́ма — сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, спрямованих на виробництво, обмін, розподіл та споживання товарів і послуг, а також на регулювання такої діяльності відповідно до мети суспільства.

Економі́чна теорія — наука, що досліджує, як використовувати обмежені ресурси для задоволення потреб людства.

Економі́чний — прикметник до *економіка* в значенні *сукупність суспільно-виробничих відносин*.

Економі́чний при́мус — спосіб впливу на виробничу діяльність людей і її регулювання за допомогою зміни умов виробництва.

Економі́чні відно́сини — відносини, що визначають, які знаряддя праці необхідно застосовувати, як вони повинні використовуватись і оновлюватись; які і якої якості сировину та матеріали використовувати, за якою ціною їх закуповувати і де; який режим праці встановити, як і з якою віддачею працюють люди, як вони використовують засоби виробництва, якої якості випускають продукцію тощо.

Еконо́мія — 1) бережливість, ощадливість під час споживання, витрачання чого-небудь; 2) заощаджені проти встановленої норми матеріали, сировина, паливо, час, кошти на виробництво одиниці продукції (робіт, послуг).

Еконо́мний — 1) який бережливо, ощадливо витрачає що-небудь; 2) який сприяє економії, здійснює її.

Еконо́мський — прикметник до *економія* в значенні *поміщицьке господарство капіталістичного типу*.

Експлуатація — 1) привласнення одними людьми (власниками засобів виробництва) продуктів праці інших людей; 2) використання природних багатств, засобів виробництва, транспорту, будівель.

Експлуатування — дія за значенням *експлуатувати* – піддавати експлуатації кого-, що-небудь.

Експорт — 1) продаж і вивезення товарів, технологій та послуг за кордон для реалізації на зовнішньому ринку; 2) загальна кількість або вартість вивезених за кордон товарів (за певний період).

Експропріація — примусове (безоплатне – конфіскація або оплачуване) відчуження майна, власності органами державної влади.

Екю — міжнародна (регіональна) безготівкова грошова одиниця, якою користувалася більшість країн учасників Європейського Союзу; уведена в 1979 р. З 1999 р. замінена на євро.

Ембарго — заборона державою або міжнародною організацією ввозити в певну країну або вивозити з неї іноземну валюту, товари та інші цінності.

Емісія — випуск державою або приватними об'єднаннями цінних паперів (акцій, облігацій), банкових білетів, паперових горошей.

Емітент — установа або підприємство, що випускає в обіг цінні папери, банкноти або паперові гроші, тобто здійснює емісію.

Енергопромисловий комплекс — господарчий комплекс, що складається з промислового підприємства і великої електростанції.

Євро — єдина валюта Європейського Союзу, уведена в більшості країн ЄС з 1 січня 1999 р. для розрахункових операцій (безготівкові платежі), з початку 2002 р. – монети та банкноти для готівкового обігу.

Євровалюта — кошти в іноземній валюті, що нагромадились у банках європейських країн і використовуються для розрахунків за межами країн-емігрантів цієї валюти.

Єврокредити — міжнародні позики, що надаються великим комерційним банком за рахунок ресурсів євровалютного ринку.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) — мала зона вільної торгівлі. Європейська організація з питань полегшення і розширення торгівлі існує з 4 січня 1960 р. на основі підписання Стокгольмської конвенції.

Європейський інвестиційний банк — банк розвитку, створений 1957 р. відповідно до Римського договору про утворення Європейського економічного співтовариства.

Європéйський Союз — це об'єднання, утворене з міжнародних організацій (Європейського товариства з атомної енергії, Європейського економічного співтовариства та Європейського об'єднання вугілля і сталі) з метою фор-мування спільного ринку, економічного розвитку країн-учасниць, зміцнення співпраці між ними, вільного переміщення товарів, послуг і капіталу.

Єврорінок — міжнародний ринок позичкових капіталів, де операції здійснюються в євровалютах.

Євростат — статистичне управління Європейського співтовариства.

Єврочéки — чек, що приймається до сплати в кожній із країн-учасниць європейської банківської системи.

Єди́ний економі́чний прóбстір (ЄЕП) — об'єднання національних територій ряду країн, у рамках якого діють загальні принципи господарювання, узгоджені єдині правила діяльності в зовнішньоекономічній, в т.ч. валютно-фінансовій, інвестиційній сферах.

Жи́рант — особа, яка передає право стягнення боргу за переказним векселем іншій особі через оформлення індосаменту; інша назва – індосант.

Жи́рат — особа, на яку жирант переводить вексель або чек.

Жи́ро —“1) передавальний напис на векселі, чеку, який дає право іншій особі на одержання грошей; інша назва – індосамент; 2) вид безготівкових розрахунків.

Жи́роба́нк — банк, який здійснює безготівкові розрахунки між своїми клієнтами.

Заво́д — промислове підприємство з відповідним рівнем механізації виробничих процесів.

Зáйнятість — це сукупність соціально-економічних відносин між людьми щодо забезпечення працездатного населення робочими місцями, формування розподілу та перерозподілу трудових ресурсів з метою участі їх у суспільно корисній праці і забезпечення розширеного відтворення робочої сили.

Закон про Федеральну торгову комісію — введений у дію 1914 р. в США, що заснував Федеральну торгову комісію з повноваженнями у сфері бізнесу, призначену для розслідування “організації, ділової поведінки, практики й управління” компаній, які здійснюють комерційну діяльність між штатами, а також для боротьби з “нечесними методами конкуренції”.

Закриття — процес зупинення діяльності фірми, реалізація і розподіл її власності серед кредиторів, а за наявності залишків — і серед її членів.

Закуп — бідний селянин в Київській Русі, який одержав позичку від землевласника і став залежним від нього.

Закупівельний — стосується *закупівлі*.

Закупка — те, що куплене; куплений товар.

За́купка — дія за значенням *закуповувати* — одержувати за гроші, купувати що-небудь, переважно у великій кількості.

За́лишок — різниця між фактичним значенням змінної і значенням, отриманим з оціненого рівняння.

За́лік — погашення взаємних платіжних зобов’язань.

Заоща́дження — дохід, не витрачений на товари та послуги в рамках поточного споживання.

Запа́с — показник, величина якого не має часового виміру, наприклад, запас капіталу.

Запа́си — запаси товарів, які має фірма, необхідні на випадок тимчасових неочікуваних коливань виробництва або обсягів продажів.

Заплати́ти — віддати плату за що-небудь.

Запла́чений — дієприкм. до *заплатити*.

Запроба́ний — дієприкм. до *запродати*.

Запроба́ти — 1) (заст.) те саме, що продавати; 2) (заст.) укласти попередній договір про продаж чого-небудь, одержуючи завдаток; 3) (перен.) зраджувати кого-, що-небудь з корисливою метою.

Заробітна пла́та — частина національного доходу в грошовій формі, яка в результаті його розподілу надходить працівникам залежно від кількості та якості затраченої праці, що створює матеріальну зацікавленість у результатах праці.

Заробіток — 1) плата за виконану роботу; 2) праця, на яку наймається хто-небудь із метою заробітку або підробітку.

Засоби виробництва — сукупність засобів і предметів праці, які використовуються людьми в процесі виробництва матеріальних благ.

Засоби праці — сукупність засобів, за допомогою яких люди впливають на предмети праці з метою одержання продукції або виконання певних робіт.

Застава — спосіб забезпечення виконання зобов'язання, своєрідна майнова гарантія його виконання в обумовленому обсязі й у визначені умовами терміни.

Збу́т това́рів — послідовність етапів процесу продажу, а саме: пошук та оцінка потенційних споживачів торговими агентами, укладення угод, обмін товару на гроші (чи на еквівалент вартості) та перевірка результатів.

Звільнення — зняття з посади найманих працівників працедавцем.

Змінний капітал — частина капіталу, яка витрачається на купівлю робочої сили (тобто на заробітну плату робітників); змінюється в процесі виробництва.

Зобов'язання — вимоги, які пред'являються на активи кредиторамі або іншими суб'єктами; заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих дій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вимоги; будь-які претензії, фактичні або потенційні, до приватної особи чи організації.

Імідж — формування й підтримання сталого позитивного враження про товар, послуги, підприємство, що виготовляє або реалізує товар; є запорукою надійного становища на ринку.

Імітація — створення образу, моделі економічного об'єкту або процесу, його штучне відтворення з метою дослідження, вивчення, прогнозування.

Імпорт — 1) увезення із-за кордону товарів, послуг, технологій, капіталу, цінних паперів для їх реалізації (чи їх застосування) на внутрішньому ринку; 2) розм., товари й вироби, що привозять із-за кордону.

Інвентаризація — періодична перевірка наявності і стану матеріальних цінностей у натуральному виразі грошових коштів і розрахунків, а також зіставлення цих даних з бухгалтерським обліком.

Інвести́ція — довготермінові вкладення капіталу в галузі економіки всередині країни та за кордоном; інтелектуальні інвестиції – готування спеціалістів, передавання досвіду, ліцензій, ноу-хау; реальні інвестиції – укладання капіталу в промисловість, сільське господарство, будівництво.

Інвестиційний бан́к — банківська установа, яка займається фінансуванням і довгостроковим кредитуванням народного господарства.

Інвѐстор — фізична або юридична особа, яка вкладає свої кошти, майно та немайнові права в цінні папери.

Інвестува́ти — 1) робити інвестиції; 2) купувати акції якої-небудь компанії, щоб стати її співвласником або одержувати дохід на вкладений капітал.

І́ндекс — число, що виражає значення чого-небудь, наприклад, ціни або валового національного продукту за даний період часу в абсолютних величинах, але стосовно базового періоду, значення для якого довільно прийнято за 100.

І́ндекса́ція — спосіб збереження реальної величини грошових вимог і доходів в умовах інфляції.

І́ндекс ці́н — зведений показник динаміки і співвідношення цін на товар.

І́нде́нт — пропозиція на закупівлю товарів за цінами і на умовах гаданого покупця.

І́ндика́тор збі́гу — ряди економічних даних, які змінюються разом із циклом ділової активності; тобто економічний показник досягатиме свого максимуму в період, який приблизно збігається з піком ділової активності, і мінімуму, коли ділова активність мінімальна.

І́ндоса́ме́нт — передавальний напис на цінних паперах, векселях, чеках, коносаментях, який підтверджує перехід права за вказаними документами до іншої особи.

І́ндоса́нт — особа, яка робить на звороті векселя або чека передавальний напис.

І́ндоса́т – особа, якій шляхом індосаменту передають право вимоги виконання боргового зобов'язання за переказним векселем.

І́нду́стрія — фабрично-заводська промисловість з машинною технікою.

І́н'є́кції — екзогенні добавки до доходу фірм або домогосподарств, що не є результатом безпосередніх витрат приватного сектору.

Інжиніринг — вид діяльності з надання на комерційній основі різноманітних інженерно-консультативних послуг щодо створення об'єктів промисловості, виробничої та соціальної інфраструктури.

Інкасація — 1) збір готівки в касах підприємств, організацій, установ і здавання їх до кас кредитних установ; 2) отримання в банку готівки за векселем, чеком або іншим платіжним документом.

Інкасо — банківська операція, при якій банк за дорученням клієнта отримує плату за надіслані на його адресу товари та надані послуги на основі грошових, товарних і розрахункових документів.

Інновації — термін, який часто використовують як синонім до слова “винахід” і відносять до технологічного удосконалення виробничих процесів, до досягнення нових характеристик та комбінацій властивостей продуктів, що продаються на ринку.

Інтеграція — (книжн.) доцільне об'єднування та координація дій різних частин цілісної системи.

Інтенсифікація виробництва — процес суспільного виробництва, що базується на застосуванні більш ефективних засобів, предметів праці, більш кваліфікованої робочої сили, передових форм і методів організації праці тощо відповідно до найновіших досягнень науково-технічного прогресу.

Інфляція — процес знецінення паперових грошей, падіння їх купівельної спроможності, внаслідок надмірної емісії або скорочення товарної маси в обігу в той час, коли кількість випущених грошей залишається незмінною.

Інфраструктура — комплекс галузей сфери обслуговування, які забезпечують загальні умови функціонування економіки та життєдіяльності людей.

Іпотéка — застава нерухомого майна (землі, будівель) для отримання довготривалої позики.

Кадастр — опис та оцінка будь-яких об'єктів.

Казна — фінансові кошти держави, які формуються і використовуються через спеціальну державну структуру — скарбницю.

Капітал — 1) багатство (цінні папери, гроші, нерухомість), яке використовують для його ж збільшення; 2) у марксистській політичній економії – вартість, яка через експлуатацію найманої робочої сили дає додаткову вартість; 3) початкова сума коштів, призначених для здійснення підприємницької діяльності; 4) гроші, велика сума грошей.

Капіталовкладення — вкладення в основний капітал, здійснювані фірмами, урядом, урядовими установами або приватними особами.

Капіталостворення — чиста надбавка до основного капіталу після відрахування амортизації.

Картель — одна із форм капіталістичних монополій; об'єднання капіталістичних підприємств (однієї чи кількох країн), на яких виробляють переважно однорідну продукцію.

Каса — 1) готівка, що є в розпорядженні підприємства; 2) структурний підрозділ підприємства, організації, установи, що виконує касові операції; 3) рахунок у бухгалтерському обліку, де відображається рух надходження та видачі готівки; 4) приміщення, обладнане для приймання, зберігання, видачі грошей та інших цінностей.

Каса взаємної допомоги (КВД) — суспільна кредитна установа, що об'єднує на добровільних засадах громадян для надання взаємної матеріальної допомоги.

КАФ — одна з базисних умов постачання товарів за зовнішньоторговельними контрактами (у випадку постачання морським транспортом).

Ква́ зікорпора́ція — некорпоративне підприємство, поведінка якого така, наче воно є корпорацією, напр., дочірнє підприємство.

Ква́ зікредіт — згода однієї зі сторін сплатити зобов'язання іншої за умови швидкого повернення боргу.

Кваліфіка́ція — рівень знань і трудових навичок, необхідних для виконання робіт певної складності з відповідної професії чи спеціальності.

Кво́та — 1) частка, норма чого-небудь; напр., податкова квота – величина податку, яку беруть з одиниці оподаткування; 2) частка кожного з учасників підприємницьких структур у загальному виробництві або збуті продукції; 3) один зі способів уведення кількісних обмежень імпорту для протекціоністської мети.

Класифікація — класифікація бюджетна – єдине систематизоване, функціональне групування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками, що забезпечує загальнодержавну та міжнародну порівнянність бюджетних даних.

Клієнт — постійний відвідувач, замовник, покупець і т. ін. // особа, організація чи установа, яких обслуговує певна кредитна, торговельна чи промислова організація.

Кліринг — 1) система безготівкових розрахунків, ґрунтується на зарахуванні взаємних вимог і зобов'язань банків; міжбанківський кредит – розрахунки між банками шляхом зарахування взаємних грошових вимог юридичних осіб однієї країни; міжнародний (валютний) кредит – розрахунки в зовнішній торгівлі та в інших формах економічних відносин між країнами, здійснювані на підставі міжнародних угод; 2) діяльність щодо визначення взаємних платіжних зобов'язань (збирання, звіряння, коректування інформації про біржові угоди й т. ін.) та їх заліку за поставками біржового товару тощо; 3) процедура періодичного взаємозаліку зобов'язань учасників розрахунків певної платіжної системи.

Кліринг валютний — клірингові розрахунки у сфері міжнародних платіжних відносин.

Кни́ готóрг — торгівля книжками.

Колективізація — об'єднання одноосібних селянських господарств у великі господарства – колгоспи.

Комерса́нт — приватний торгівець, крамар, посередник, що реалізує придбані товари.

Комерці́йні ба́нки — банки, що належать до приватного сектору і здійснюють швидше загальну, ніж спеціалізовану діяльність.

Коме́рція — торгівля; господарська діяльність, яка полягає в обігу, купівлі та продажу товарів.

Коміво́язе́р — збутовий посередник, який має при собі зразки, рекламні вироби, бере участь у торговельних операціях, роз'їжджає за зазначеними адресами і приймає замовлення на товари своєї фірми.

Комі́сія — 1) послуга (посередництво), яку надають спеціальні магазини приватним особам та підприємствам під час продажу товарів; 2) комісія брокерська – плата за посередницьку та консультативну діяльність, збирають брокери (маклери) з клієнтів, за дорученням яких вони виконують операції на певному ринку; розмір брокерської комісії залежить від умов операції та суми угоди.

Компаньйон — член торговельної або промислової компанії.

Компенсація — 1) відшкодування, винагорода за щось; 2) грошові виплати працівникам, крім основної заробітної плати, за особливі умови праці, утрати, зумовлені виробничими ситуаціями тощо.

Конвенція — 1) договір, угода між державами з якого-небудь спеціального питання; 2) Женевські конвенції (укладені на конференціях у Женеві а 1930-1931 рр.) – багатосторонні міжнародні угоди, що регламентують порядок застосування в платіжному обігу *векселів і чеків*; основна мета цих конвенцій – уніфікація вексельних і чекових законів та усунення в міжнародному вексельному й чековому обігу труднощів, викликаних розмаїттям правових норм різних держав.

Конверсія — обмін, перетворення, перерахунок; конверсія валюти – обмін однієї валюти на іншу за чинним курсом.

Конкурент — той, хто конкурує // товаровиробник, розширення обсягів діяльності якого призводить до зменшення ринкової частки іншого товаровиробника.

Конкурентний — прикметник до *конкуренція* – боротьба між товаро-виробниками за вигідніші умови виробництва й збуту товарів за товарного виробництва.

Конкурентоспроможний — прикметник до *конкурентоспроможність*.

Конкурентоспроможність — здатність до конкуренції.

Конкуренція — боротьба між товаровиробниками за вигідніші умови виробництва й збуту товарів та послуг, за привласнення найбільших прибутків; механізм стихійного регулювання пропорцій суспільного виробництва.

Коносамент — документ у зовнішній торгівлі, що видається перевізником власникові вантажу, засвідчуючи зобов'язання передати його вантажоодержувачеві в порту призначення.

Консалтинг — надання консультацій товаровиробникам, продавцям і покупцям з питань діяльності підприємств, фірм, організацій, зокрема в зовнішньоекономічній сфері.

Консигнант — власник товару, що продає його за кордон через посередництво комісiонера (консигнатора).

Консигнатор — посередник (комісiонер) під час експортування товару.

Консигна́ція — форма комісійного продажу товарів, під час якої їх власник (консигнант) передає комісіонерові (консигнаторові) товар для продажу зі складу комісіонера.

Консо́лі — у Великобританії – облігації державних довготермінових (консолідованих) позик.

Консоліда́ція — фінансова операція, яка полягає в перетворенні короткотермінових державних позик на довготермінові або безтермінові позики.

Консо́рціум — 1) тимчасова угода між банками або підприємствами для спільної фінансової або комерційної діяльності; 2) об'єднання банків або підприємств, які підписали таку угоду.

Контраба́нда — 1) протизаконне перевезення через державний кордон товарів, валютних цінностей тощо; 2) товар, цінності, які незаконно перевозять через кордон.

Контраге́нт — назва кожної зі сторін у договорі в комерційній, банківській практиці.

Контро́ль — вирішальний вплив на фінансову, господарську та комерційну політику підприємства для одержання зиску, вигод від його діяльності.

Конфіска́ція — примусове та безоплатне вилучення майна, грошей у власність держави згідно з судовою постановою чи розпорядженням органів державної влади.

Концентра́ція — 1) термін, що вказує на стан конкурентних умов, що переважають у галузі; 2) поняття, яке використовують у зв'язку з розподілом фірм за розміром в окремій галузі або в економіці, а також щодо територіального розміщення в галузі.

Конце́рн — форма об'єднання підприємств різних галузей промисловості, транспорту, торгівлі для здійснення спільної діяльності.

Кон'юнкту́ра — сукупність процесів, чинників та умов конкретного економічного життя, закономірні форми розвитку якого в умовах ринкового механізму визначаються балансом державного регулювання та конкуренції, незалежністю прийняття рішень споживачами, корпораціями і державними установами та підприємствами.

Кооперати́в — 1) підприємство, створене на основі об'єднання власності осіб для підприємницької діяльності; 2) об'єднання осіб, які на пайових засадах здійснюють господарську діяльність.

Кооперація — організоване добровільне колективне об'єднання власності і/або праці для досягнення спільних цілей у різних галузях економічної діяльності.

Корнер — дії осіб, фірми, групи осіб, які створюють штучний дефіцит товарів на ринку шляхом купівлі біржових контрактів і дійсного товару з метою захоплення контролю над біржовим процесом і піднімання цін.

Корпорація — акціонерна компанія, у якій на основі централізації капіталів і заощаджень найманих працівників здійснюється колективне привласнення результатів виробничої діяльності залежно від величини отриманих на внесені кошти акцій.

Корупція — діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, що спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, пільг або інших переваг.

Котірування іноземних валют — визначення офіційними державними органами ціни іноземної валюти, пропорцій її обміну на валюту даної країни.

Кошторис — основний плановий документ для фінансування бюджетних установ, витрат на виробництво продукції, робіт, послуг та ін.

Країна-боржник — країна, що є чистим позичальником стосовно інших країн або одержувачем інвестицій від іноземних підприємств, тому має нагромаджений обсяг боргу й зобов'язань перед іншими країнами.

Кредит — права сторона бухгалтерських рахунків; на кредит активних рахунків записують видаткову частину, а на кредит пасивних рахунків – прибуткову частину.

Кредит — 1) надані в борг на певний термін товари або гроші з виплатою відсотків за одержання; 2) урахована в кошторисі сума, у межах якої дозволені видатки на певні цілі.

Кредитор — позикодавець, той, хто дає що-небудь у борг, у кредит і має право на одержання платежу від особи, якій була довірена на певний термін та чи інша цінність.

Кредиторський — прикм. до *кредитор*.

Кредітоспроможний — який заслуговує на довір'я кредиторів; здатний, спроможний повернути борг.

Кредитування — дія за значенням *кредитувати*.

Кредитува́ти — надавати кому-небудь кредит, позику.

Кри́за — періодичне перевиробництво товарів, що призводить до різкого загострення всіх суперечностей економіки країни: скорочення виробництва, розладу кредитних і грошових відносин, банкрутства фірм, масового безробіття і зuboжіння населення.

Кро́на — грошова одиниця Данії, Норвегії, Швеції, поділяється на 100 ере; Естонії, поділяється на 100 сенті; Ісландії, поділяється на 100 ейре; Словаччини, Чехії, поділяється на 100 гелерів.

Кула́ж — 1) знижка з ваги на витік, що дається під час купівлі рідких продуктів, а також сама витрата; 2) перен., непродуктивна втрата матеріальних засобів, часу, праці.

Кулісьє́ — неофіційний біржовий посередник, який укладає угоду без участі офіційних маклерів.

Купити — придбати за гроші або безгрошовим обміном.

Купі́вля — дія за значенням *купувати*.

Купо́н — 1) відрізнi талони на цінних паперах, за якими виплачується дохід, що належить їх власникові; 2) сурогат грошових знаків, що випускаються паралельно із законними знаками грошей чи замість них з метою обмеження чи контролю за функціонуванням останніх.

Купува́ння — дія за значенням *купувати*.

Купува́ти — отримувати щось на грошовій або безгрошовій основі.

Купю́ра — білет грошового знака чи цінного папера (акція, облігація, вексель тощо) з позначеною на ньому номінальною вартістю.

Ку́рс — ціна, за якою купують і продають цінні папери, валюту тощо.

Курта́ж — винагорода брокерові за посередництво при здійсненні біржових угод.

Лаж — 1) підвищення ринкової «ціни» золота в паперових грошах; 2) підвищення ринкового курсу грошових знаків, векселів та інших цінних паперів порівняно з їх номінальною вартістю, інша назва — ажю; 3) різниця між курсами валют або комісійний збір, що стягується за обмін паперових грошей на монети чи за обмін слабких валют на сильні.

Лéвередж, лéверидж — 1) співвідношення складень капіталу в цінні папери з фіксованим доходом (облігації, привілейовані акції) і вкладень у цінні папери з нефіксованим доходом (звичайні акції); 2) співвідношення запасу товарів і суми капіталу.

Легáт — доручення спадкоємцю, викладене в заповіті, сплатити якійсь особі певну суму або передати їй певне майно.

Лека́ж — зменшення ваги або об'єму товару через його витікання чи висипання з тари або транспортного засобу.

Лихва́р — особа, яка надає будь-кому позику (грошима, товарами, продуктами тощо).

Лібераліза́ція ція — лібералізація цін – державна політика ціноутворення, що полягає в збільшенні найменувань товарів, ціна на яких формується на вільному ринку, тобто без регулювання державою.

Лідерство в цінах — засіб, за допомогою якого олігополісти однієї і тієї ж галузі можуть впливати на рівень і співвідношення цін, не вступаючи формально в таємну змову, бо вона розглядалася би як порушення антимонопольного законодавства.

Лізинг — особливий вид оренди нерухомого майна виробничого призначення на підставі відповідного договору між орендодавцем і орендарем.

Ліквідні засоби — грошові засоби і цінності (векселі, цінні папери, що є в обігу на біржах), які можуть бути використані для погашення боргів.

Ліквідність — 1) можливість перетворення статей активу (банку, підприємства тощо) на гроші для сплати зобов'язань, які випливають з пасиву; 2) неускладненість реалізації, продажу, перетворення матеріальних цінностей на готівку; ліквідність балансу — характеристика ліквідності підприємства; ліквідність банку — здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх зобов'язань; ліквідність валютна міжнародна — спроможність переміщення валютних ресурсів, що забезпечує безперерійність вчасної оплати зобов'язань у міжнародній сфері.

Ліміт — максимальна сума коштів, матеріальних засобів, що не повинні перевищуватися підприємством, організацією, установою в разі їх витрачання.

Лістинг — допуск цінних паперів до торгів на фондовій біржі після перевірки фінансового становища емітента цих цінних паперів і їх відповідності встановленим правилам.

Ліцензіар — юридична особа, яка видає ліцензію на використання своїх запатентованих винаходів, технічної документації, торгових марок тощо.

Ліцензіат — юридична особа, яка купує у власника винаходів, патентів право на їх використання за певних умов.

Ліцензія — 1) дозвіл, який надається на певний термін відповідними державними установами на право здійснення деяких операцій у банківській, торговельній та інших сферах; 2) надання права іншій особі або організації використовувати запатентовані винаходи, технології, інформацію тощо; 3) знижка з тарифного мита.

Лобі, лобісти — представники фінансових, промислових корпорацій, військових структур, окремих соціальних і національних верств населення, які прагнуть впливати на законодавчі органи чи окремих її членів, на державних чиновників з метою прийняття або відхилення рішень в інтересах того, кого вони представляють.

Локáут — тимчасове закриття підприємства, зупинка виробництва і масове звільнення робітників з метою попередити або зупинити страйк, перешкодити створенню профспілки або змусити профспілку чи страйковий комітет пом'якшити свої вимоги.

Лóко — 1) операція купівлі-продажу чужоземної валюти або цінних паперів, розрахунок за якою проводять на біржі, де укладено угоду; 2) умова угоди, за якою ціна, визначена продавцем за товар, не включає витрат, пов'язаних з подальшим транспортуванням товару.

Ломбáрд — комерційна установа, що видає позику під заставу нерухомості або приймає її на зберігання.

Лóро, лóро-кóнто — рахунок, відкритий банком своєму кореспондентові для внесення сум, що надходять на його користь.

Лóт — 1) стандартна за кількістю і якістю партія товару, що продається на аукціоні; 2) одиниця виміру партій товарів і біржових угод.

Лотерéя — форма залучення коштів населення через продаж лотерейних білетів; частина зібраних коштів розігрується у вигляді грошових або речових виграшів.

Людí но-годí на — це година фактичної праці робітника в урочний і надурочний час.

Люди́ но-дѣнь — це одиниця обліку робочого часу, що враховує вихід працівника на роботу, його участь у виробництві протягом дня, незалежно від кількості фактично відпрацьованих годин.

Майно́ — сукупність речей і матеріальних цінностей, що перебувають у володінні будь-якої особи.

Ма́клер — 1) посередник під час укладання угод на фондових, товарних і валютних біржах; 2) той, хто надає певні послуги посередника за оплату.

Ма́кроеконо́міка — наука про поведінку економіки як єдиного цілого.

Мануфакту́ра — стадія розвитку промисловості при капіталізмі, що прийшла на зміну простій кооперації і передувала машинній індустрії; підприємство, що базується на поділі праці, ручній ремісничій техніці і виробляє товари у великому обсязі.

Ма́ржа — термін, що застосовується у торговій, біржовій, страховій і банківській справах для визначення різниці між цінами товарів та іншими показниками.

Ма́рка — 1) знак оплати поштових або гербових зборів, як правило, у вигляді чотирикутної наклейки із зображенням і позначенням ціни; 2) фабричне клеймо, знак фірми на виробках, товарах; 3) тип виробу, сорт, якість, напр., мотоцикл нової марки.

Ма́рко — визначення вартості монети за вагою (а не за номіналом).

Ма́ркетинг — управління комерційною діяльністю підприємства на основі інформації про потреби споживачів і відповідності цим потребам товарів і послуг з метою забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку та отримання максимального прибутку.

Ма́ркетинговий — прикм. до *маркетинг*.

Ме́неджер — професійний керівник у сфері організації й управління, який володіє знаннями з різних галузей, у тому числі з економіки, бізнесу, соціальної психології тощо.

Ме́неджерський — прикметник до *менеджер*.

Ме́неджмент — наука про управління; особливий вид діяльності, змістом якої є цілеспрямований вплив на працівників, на управління і координацію операцій фірми в умовах ринку.

Меркантильний — 1) торговельний, комерційний; 2) перен., дріб'язково-ощадливий, гендлярський, який має на меті особисту матеріальну вигоду, напр., меркантильні інтереси.

Мерченда́йзинг, мерченда́йзинг — 1) готування товарів до роздрібно́ї торгівлі; 2) комплекс заходів, пов'язаний з притягненням уваги покупців, стимулювання торговельної діяльності (премії, різноманітні знижки, пільги).

Ме́та — угода, згідно з якою її учасники поділяють витрати й ризик порівну.

Меценáт — прізвище римського державного діяча, який прославився тим, що опікувався поетами й художниками; багатий покровитель наук і мистецтв.

Ми́то — податок, сплачуваний за перевезення товарів через кордон, за користування шляхами, мостами, портами або грошова плата, що стягуються певними державними органами з громадян, підприємств (фірм) тощо за наданням їм послуг або виконання відповідних дій (нотаріальні контори, держарбітраж, суд).

Міжнародна торгівля — торгівля між країнами, що складається із ввозу (імпорту) товарів і їх вивозу (експорту).

Міжнародний валютний фонд (МВФ) — заснований у грудні 1945 р. вслід за ратифікацією відповідних статей угоди, що була прийнята на Бреттонвудській конференції ООН з валютно-фінансових питань, яка проходила в липні 1944 р. У 1947 р. фонд став спеціальним органом ООН.

Мікроекономіка — галузь економічної науки, що вивчає певні економічні відносини в межах окремої ланки виробництва, господарства.

Монéта — карбований злиток металу певної форми, ваги, проби, який служить узаконеним засобом обігу.

Монетарі́зм — напрямок в економічній теорії, який підкреслює важливе значення змін у грошовій масі, визначальних у русі реального національного продукту й рівня цін.

Монополіст — 1) той, хто має монополію на що-небудь; 2) великий капіталіст, представник монополістичного капіталу.

Монополісти́чний — стосується монополії; який ґрунтується на її принципах; який є монополією.

Монополістський — прикм. до монополіст; належний монополістам.

Монополія — 1) виключне право на виробництво, торгівлю тощо, що належить одній особі, групі осіб або державі; 2) перен., особливе становище кого-небудь, яке надає переваги проти інших; 3) велике господарське об'єднання (трест, синдикат, концерн), яке зосереджує у своїх руках більшу частину виробництва і збуту якого-небудь товару.

Муніципалізація — примусове безоплатне вилучення у приватних осіб їх майна і передача його у відання місцевих органів влади.

Надприбуток — відповідає визначенню “прибуток”, різниця суто семантична. Фірму, що перебуває в галузі, де прибуток більший, ніж альтернативні витрати, називають фірмою з наднормальним прибутком.

Напівприбутковий — який приносить невелику частину прибутку.

Націнка — сума в певному розмірі; різниця між вартістю товару за ціною продажу і його фактичною собівартістю.

Націнка — збільшення ціни на якийсь товар.

Націоналізація — перехід приватної власності у власність держави.

Національний банк України — центральний банк держави, її емісійний центр, вищий рівень банківської системи України.

Негоціант — оптовий купець, який торгує великими партіями товару з іншими країнами.

Недовіробіток — виробіток, кількісно менший від потрібного або встановленого // кількість чого-небудь, якої не вистачає до повного виробітку.

Недовіторг — неповний виторг // кількість грошей, якої не вистачає до повного виторгу.

Неліквідність — нездатність оплатити боргові зобов'язання у визначений термін.

Неплатіж — не внесення належної плати за що-небудь; несплата.

Нетто — 1) вага товару без тари й упаковки; 2) ціна товару за вирахуванням знижок; 3) чистий прибуток або дохід бюджету після вирахування витрат.

Номінал — 1) вартість, що вказують на грошових знаках, акціях, облігаціях та інших цінних паперах; номінальна вартість; 2) зазначена в прейскуранті або на самому товарі ціна товару (номінальна ціна).

Ноу-хау — у сучасних міжнародних економічних відносинах форма обміну фахівцями, технічною документацією, рекомендаціями щодо впровадження й використання технічних досягнень.

Нувори́ш — скоробагачко, людина, що забагатіла на спекуляціях, розоренні інших тощо.

Нуліфіка́ція — позбавлення державних паперових грошових знаків сили законного платіжного засобу; анулювання знецінених паперових грошей для заміни їх новими.

Обіг — характерна для товарного виробництва форма обміну продуктів праці через купівлю-продаж за гроші.

Обліга́ція — цінний папір, що засвідчує внесення його власником певних коштів і підтверджує зобов'язання емітента відшкодувати власникові номінальну вартість цього цінного папера у визначений термін із виплатою фіксованого відсотка (якщо інше не передбачено умовами випуску); облігація конверсійна дає право обміняти через певний період цю облігацію на акції підприємства, яке випустило її, за наперед визначеною ціною.

Облі́го — 1) сума загальної заборгованості по векселях; 2) банківські рахунки, у яких фіксують заборгованість банкові окремих клієнтів по векселях.

Облі́к — встановлення наявності будь-якого об'єкта, його вимірювання і реєстрація за кількісною та якісною оцінками.

Обмін — внутрішній елемент процесу виробництва, фаза суспільного відтворення; взаємне, зустрічне добровільне відчуження свого продукту на користь іншої особи або групи осіб на взаємовигідній основі з метою отримання певної вигоди.

Оборо́тний капіта́л — частка виробничого капіталу підприємств, вартість якого в процесі споживання повністю переноситься на продукт.

Обслу́говування бо́ргу — виплата відсотків за боргом.

Обтя́жувати — використовувати що-небудь як матеріальну базу у фінансових операціях; закладати.

Овербо́т — різке підвищення цін на певний товар у результаті значного підвищення його закупівлі; ріст цін до нерозумних меж.

Овердра́фт — 1) форма короткотривалого кредиту, суть якого полягає в списанні коштів з рахункового рахунка клієнта понад їх залишок на рахунку; 2) сума, що її отримують на чек понад залишок на поточному рахунку.

Оверсòлд — різке зниження цін на певний товар на ринку внаслідок значного збільшення його надходження на ринок; зниження цін до нерозумних меж.

Овертайм — понаднормовий час; проведення завантажувально-розвантажувальних операцій у неробочий час з оплатою за підвищеним тарифом.

Оклáд — форма оплати майже всіх працівників розумової праці й частини працівників фізичної праці.

Олігáрхія — політичне та економічне панування невеликої групи впливових і багатих людей.

Олігопóлія — 1) панування у деяких галузях промисловості кількох компаній (трестів, концернів та ін.), що монополізують виробництво і збут основної маси галузевої продукції; 2) ситуація на ринку, коли невеликій кількості великих продавців протистоїть багато відносно дрібних покупців.

Олігопсòнія — панування декількох великих фірм при закупівлі певних товарів, що призводить до зниження цін на товари, зростання норми й маси прибутків.

Онко́ль — 1) банківська позичка під заставу цінних паперів або товарів; 2) поточний рахунок у банку, відкритий під заставу цінних паперів або товарів.

Онко́льний креди́т — короткотерміновий кредит, що повертається позичальником на першу вимогу банку.

Он-ла́йн (онла́йн) — режим роботи, коли обмін у комп'ютерних мережах між банком (банкоматом) і процесинговим центром відбувається постійно.

Оптимáльний тари́ф — тариф, що максимізує добробут країни або корисність, яку вона отримує.

Опто́вий — той, який здійснюється оптом; гуртовий; який купують або продають у великій кількості.

Опціо́н — 1) зафіксоване біржовою угодою право купувати або продавати цінні папери, товари чи валюту протягом певного часу за встановленою ціною; набувається за певну плату; опціон валютний — право вибору альтернативних валютних умов контракту; 2) одна з умов страхових біржових умов, за якою одній зі сторін надається право вибору між альтернативними умовами угоди чи право зміни її початкових умов; 3) право придбання акцій за твердою, нижчою від ринкової ціною; це право підприємство надає своїм працівникам.

О́рдер — наказ керівника підприємства, установи, організації касі на видачу або прийняття грошей готівкою.

Оре́нда — договірне строкове платне володіння і користування землею, підприємством, основними виробничими фондами, іншим майном, переданим орендодавцем орендареві для самостійної господарської діяльності.

Орендода́вець — той, хто дає що-небудь в оренду.

Орендооде́ржувач — той, хто отримує щось в оренду.

Офе́рта — конкурсна форма розміщення замовлень на світовому ринку, устаткування або залучення підрядчиків до спорудження комплексних об'єктів, виконання інших робіт, включаючи надання консультаційних, будівельних, технологічних, комплексних послуг.

Офшо́р — фінансові центри, які приваблюють іноземний капітал шляхом надання спеціальних податкових та інших пільг іноземним компаніям, що зареєстровані в країні розташування центру.

Оща́дні устано́ви — система фінансово-кредитних закладів, призначених для мобілізації тимчасово вільних грошових коштів, формування з них позичкового капіталу і кредитування тих, хто потребує додаткових коштів.

Паблі́ситі — інтенсивне стимулювання попиту на товари й послуги численними публікаціями, схвальними рецензіями, презентаціями, активною рекламою тощо.

Па́й — частка (внесок) коштів у грошовому або майновому вираженні, що вноситься учасником у загальну справу (при організації кооперативів, приватних малих підприємств, товариств з обмеженою відповідальністю тощо).

Пасі́ви — 1) одна з двох частин бухгалтерського балансу, у якій на певну дату в грошовому вираженні відображено джерела утворення наявних засобів; 2) джерела утворення господарських засобів; містить власний і позиковий пасиви.

Пате́нт — 1) свідоцтво, яке видають винахідникові для засвідчення його авторства та виключних прав на винахід; 2) документ, що надає якість право або привілей, напр., право на торгівлю, полювання тощо; 3) патентування підприємницької діяльності.

Пенсія — грошове забезпечення, що видається громадянам, звичайно щомісячно, у встановлених законом випадках (в разі старості, інвалідності і т. ін.), а також гроші, одержувані в рахунок такого забезпечення.

Пеня́ — встановлений законом або договором штраф за порушення термінів виконання зобов'язань щодо сплати платежів і внесків.

Переасигнува́ння — дія за значенням *переасигнувати*.

Переасигнува́ти — асигнувати ще раз, повторно, по-іншому.

Перебудова́ — поняття відносять до політичної й економічної перебудови Радянського Союзу і пов'язують з ім'ям Михайла Горбачова.

Перепрóдаж — дія за значенням *перепродувати*.

Перепрóдажний — прикметник до *перепродаж*.

Перепрóдувати — продавати куплене раніше з метою одержання прибутку.

Перерозпóділ — процес зміни існуючого в суспільстві розподілу (як правило) доходів або багатства.

Переторгóувати — 1) торгувати, торгуватися ще раз, повторно; 2) перевершувати кого-небудь, торгуючи.

Підпри́ємництво — 1) діяльність підприємця; 2) самостійна ініціатива, систематична, на власний ризик діяльність щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою отримання прибутку.

Платня́ — плата за роботу, службу; заробітна плата // те, що зароблене; заробіток // взагалі будь-яка грошова винагорода.

Плáтоспромóжність — спроможність заплатити за куплене, своєчасно покривати свої грошові зобов'язання // здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань.

Подáтки — обов'язкові платежі в бюджет, які здійснюють юридичні та фізичні особи.

Податкóвий — 1) стосується податку; пов'язаний з розподілом і сплатою податків; 2) який відає розподілом або контролює збирання податків.

Пóзика — 1) фінансова операція надання або одержання грошей на певних умовах; 2) те, що взято або дано в борг.

Покривати — оплачувати, відшкодовувати що-небудь чимсь // забезпе-чувати чим-небудь у потрібному розмірі, у потрібній кількості і т. ін.

Покупці — споживачі, користувачі, посередницькі чи торгові організації, фізичні чи юридичні особи, які купують або можуть купувати товари для використання.

Попит — форма вияву потреб, забезпечених грошовим еквівалентом; бажання і здатність споживачів купувати товар.

Послуги — в економічному значенні це будь-які функції або операції, на які є попит і, отже, ціна, яку встановлюють на відповідному ринку.

Постачальник — підприємство (фірма), організація, установа або індивідуальний виробник, які відпускають свою продукцію покупцям.

Постійний капітал — частина капіталу, що в процесі виробництва не змінює величини своєї вартості.

Прайс-тэйкер — фірма як реалізатор власної продукції за цінами, що визначаються чинниками, над якими вона не має контролю.

Праця — процес свідомої діяльності людей, у ході якої вони видозмінюють зовнішню природу, опосередковують, регулюють, контролюють обмін речовин між собою і водночас змінюють власну природу.

Пред'явний к — особа, яка пред'являє, показує якийсь документ на підтвердження чого-небудь.

Прейскурант — 1) перелік видів робіт, послуг, продукції, товарів тощо із зазначенням їх ціни або розцінок (тарифів) на них; 2) довідник цін на продукцію, який містить також основні відомості про її споживчі якості.

Презентація — офіційне подання векселя в разі настання терміну платежу.

Премія — грошове або матеріальне заохочення працівників за досягнення певних кількісних та якісних показників у роботі.

Преференції — спеціальні переваги в області торгівельно-економічних зв'язків, що надаються однією країною іншій або групі країн у формі знижок митних тарифів чи шляхом створення сприятливих умов для розміщення державних замовлень, непрямих субсидій, полегшення доступу на ринок капіталів тощо.

Прибуток — результат роботи підприємства, показник ефективності його господарської діяльності, що відображає створену й реалізовану додаткову вартість.

Приватизація — відчуження майна, що перебуває в державній та комунальній власності, на користь фізичних і недержавних юридичних осіб; приватизацію здійснюють шляхом: продажу об'єктів приватизації на аукціоні, за конкурсом; продажу часток (акцій, паїв) майна підприємств на аукціоні, за конкурсом, на фондовій біржі та іншими способами, що передбачають конкуренцію покупців; викупу майна державного підприємства, зданого в оренду; викупу майна державного підприємства згідно з альтернативним планом приватизації; викупу об'єктів приватизації товариствами покупців, створеними працівниками цих об'єктів.

Приватизувати — здійснювати (здійснити) процес приватизації.

Приватна власність — форма власності, суб'єктом якої є окрема людина або сім'я.

Приватний — 1) який належить окремій особі; не державний, не суспільний; 2) який стосується окремої особи; особистий.

Прифікс — ціна, що не підлягає ні зниженню, ні підвищенню.

Провідка — зазначення рахунків, які дебетуються й кредитуються, та суми господарської операції, що відображається на них.

Прогрес — розвиток висхідною лінією, удосконалення в цьому процесі, перехід від нижчого до вищого, від простого до більш складного.

Продавання — дія за значенням *продавати*.

Продавець — той, хто продає який-небудь товар // особа, яка займається продажем, торгівлею; торговець // працівник торгового підприємства, що відпускає товари покупцю.

Продаж — 1) дія за значенням *продавати*; 2) торгівля, товарообіг.

Продукт — результат людської праці (товар, наукове відкриття, ідея).

Продуктивні сили — фактори виробництва, що забезпечують перетворення речовин природи відповідно до потреб людей, створюють матеріальні та духовні блага і визначають зростання продуктивності суспільної праці.

Продукція — сукупність продуктів, що випускаються підприємством, певною галуззю промисловості, сільського господарства або всім народним господарством країни.

Прожитковий мінімум — це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродуктових товарів та послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості.

Профіцит — перевищення доходів над видатками.

Процент — 1) сота частка числа; позначають %; 2) кількість чогонебудь, що обчислюється в таких частках; інша назва – *відсоток*; 3) позичковий процент – плата, що її одержує кредитор від позичальника за користування наданими йому грошми.

Процесинг — діяльність процесингового центру, що полягає в зборі, обробці й розсиланні учасникам розрахунків інформації про операції з банківськими картками.

Рабат — комерційна знижка зі всієї суми грошей, що сплачують за товар; надається при розрахуванні готівкою, закупівлі товару оптом тощо.

Райтер — особа, яка бере зобов'язання продати-купити основний цінний папір за обумовленою ціною опціону.

Рамбурс — 1) вимога оплати за акредитивом; 2) у міжнародній торгівлі – оплата товару, купленого, як правило, через кредитні установи.

Рантє — особа, яка живе за рахунок доходів від цінних паперів (акцій, облігацій), на проценти від капіталів, що дає в позику.

Рахунок — у бухгалтерському обліку, у тому числі в банках – спосіб економічного групування об'єктів обліку, поточного відображення та оперативного контролю за рухом і станом коштів, джерел їх формування і господарських процесів.

Реалізація — господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу права власності на окремі об'єкти іншому суб'єкту підприємницької діяльності в обмін на еквівалентну суму коштів або боргових зобов'язань.

Ревальвация — підвищення обмінного курсу національної валюти.

Ревізія — 1) перевірка господарсько-фінансової діяльності установи, підприємства або посадової особи; 2) перегляд учення, теорії, поглядів для внесення до них докорінних змін; 3) у Російській імперії – перепис населення, що мало сплачувати подушні податки й відбувати рекрутську повинність.

Регрес — зворотна вимога про відшкодування сплаченої суми, пред'явлена однією особою іншій зобов'язаній особі.

Реєкспорт — вивезення без переробки товарів, раніше ввезених на територію країни із-за кордону з дотриманням митних правил.

Реімпорт — зворотне завезення із-за кордону вітчизняних товарів.

Рейтинг — оцінка, віднесення до класу, розряду чи категорії; відносний показник надійності банку, ділового партнера, кредитоспроможності позичальника, надійності цінних паперів тощо.

Реквізиція — примусове відшкодування чи тимчасове вилучення держа-вою майна окремих громадян або юридичних осіб за рішенням вищих органів державної влади з відшкодуванням його вартості, що застосовується у надзвичайних обставинах.

Реквізувати — здійснювати реквізицію // насильно відбирати щонебудь без відшкодування.

Реквірент — векселетримач, який звертається до нотаріального чи іншого уповноваженого органу з вимогою опротестувати вексель.

Реміз — комісійні, що сплачуються маклером посередникові між ним і покупцем цінних паперів.

Ремісія — 1) заокруглення суми платежів у напрямку зменшення, інша назва – декокт; 2) зниження ціни товару для заокруглення суми; 3) звільнення від штрафу, податку.

Ремітент — особа, на яку поставлено переказний вексель (тратта) і якій має бути сплачено певну суму грошей за цим векселем.

Реновація — економічний процес оновлення елементів основних виробничих фондів, що відбуваються внаслідок фізичного та морального зносу.

Рента — 1) дохід з капіталу, землі або майна, який регулярно одержують їх власники, не займаючись підприємницькою діяльністю, рента є частиною створеної доданої вартості; 2) грошова сума, щорічно виплачувана застрахованій особі за страховим полісом.

Рентабельність — показник ефективності виробництва, окремого підприємництва або підприємця; у загальному випадку розраховується як відношення прибутку до витрат.

Рéнтинг — короткотермінова оренда машин і обладнання без права наступного користування ними орендарем.

Репóрт — відтермінування виконання угоди на біржі до наступного обумовленого часу шляхом сплати відсотків.

Рефáкція — форма регулювання ціни при зниженні якості товару нижче рівня, встановленого стандартом або договором.

Реце́сія — тривалий економічний спад, перші ознаки якого падіння низки макроекономічних показників, зокрема обсягу житлового будівництва та роздрібно́ї торгівлі з одночасним зростанням безробіття.

Римéса — 1) платіжний документ (тратта, чек, грошовий переказ) у чужоземній валюті, який купує боржник за національну валюту в третьої особи й пересилає його кредиторіві для погашення заборгованості; 2) будь-який вексель, за яким можна одержати гроші.

Рі́нкова еконо́міка — економічна система, у якій рішення щодо розміщення ресурсів і виробництва приймаються на основі цін, що виникають у результаті добровільного обміну між виробниками, споживачами, працівниками і власниками факторів виробництва.

Рі́нок — система товарно-грошових відносин, що виникають між покупцем і продавцем, яка включає механізм вільного ціноутворення, вільне підприємництво, що здійснюється на основі економічної самостійності, рівноправності та конкуренції суб'єктів господарювання у боротьбі за споживача.

Робóча сі́ла — здатність людини до праці, сукупність її фізичних, інтелектуальних здібностей, набутих знань і досвіду, що використовуються в процесі виробництва матеріальних благ та надання послуг; кількість людей, готових працювати за наймом.

Рóзкид — широко використовуваний показник розкиду значень випадкової змінної, або статистики, щодо її середнього значення.

Розпóділ — одна зі стадій суспільного відтворення, з'єднувальна ланка між виробництвом і споживанням.

Розпóділ часу — традиційна модель *праця-дозвілля* розглядає пропозицію часу за припущення, що весь час може бути використано або для найманої праці, або для дозвілля.

Розсіювання — графічне представлення даних, за якого значення однієї змінної, що спостерігаються, відповідні значенням іншої змінної, наносять на графік у вигляді точок, не з'єднаних лініями.

Розцінка — розмір оплати праці робітника за одиницю роботи (виготовлену деталь, надану послугу тощо).

Розширення капіталу — процес нагромадження капіталу, здійснюваний з тією самою швидкістю, що й збільшення робочої сили, так що капіталоозброєність залишається постійною.

Роялті — 1) періодичні відрахування продавцеві, що відповідно до ліцензії сплачує ліцензіат за право користування предметом ліцензійної угоди – винаходом, патентом, виданням книжки, прокатом кінофільму тощо; 2) гонорар авторові літературного, музичного й іншого твору у вигляді фіксованого відсотка від суми, одержаної від продажу товару.

Сальдо — 1) різниця між грошовими надходженнями та витратами за певний період часу; 2) бухгалтерська різниця підсумкових сум за дебетом і кредитом, а також підсумкових сум активу й пасиву балансу; 3) у міжнародних торгових і платіжних розрахунках сальдо – різниця між вартістю експорту та імпорту країни чи між її закордонними платежами та надходженнями.

Самоокупний — який покриває витрати власними прибутками.

Самооподаткування — добровільне збирання коштів на місцеві громадські потреби за ухвалою самого населення, колективу.

Самофінансування — метод господарювання, що означає покриття за рахунок власних доходів усіх видів діяльності підприємств як при простому, так і при розширеному відтворенні.

Санация — система заходів, спрямованих на запобігання банкрутству промислових, торговельних, банківських та інших підприємницьких структур.

Санкції — засоби примусового впливу, що застосовуються до підприємств, організацій, фірм, які порушують встановлений порядок здійснення господарсько-фінансової діяльності.

СВІФТ — товариство міжнародних банківських фінансових комунікацій, яке створило автоматичну систему здійснення міжнародних платежів через широку мережу комп'ютерів.

Секвєстр — пропорційне зниження державних витрат за всіма статтями бюджету (крім захищених) протягом часу, що залишається до закінчення поточного бюджетного року.

Сек'юритация — трансформація цінних паперів певного виду (наприклад, іпотечних заставних) у цінні папери іншого типу, переважно в облігації, з метою їх страхування.

Сек'юритизація — синонім до сполучення *звільнення від посередників*. Цей термін означає пряме фінансування потреб компанії у фондах через ринок капіталу та використання таких інструментів, як тратта й акцепт або емісії облигацій, замість запозичення в комерційних банках.

Сéленг — один із видів позичкових інструментів фінансування інвестицій, що полягає в передачі власниками прав з використання й розпорядження їх майном за певну плату.

Сертифікат — 1) у зовнішньоекономічній діяльності це документи, що видаються відповідними уповноваженими органами і засвідчують якість товару, вагу, походження товару тощо; 2) у сфері фінансово-кредитних відносин – назва облигацій деяких державних позик; свідоцтва про участь у позиції і про право отримати облигації; письмове свідоцтво кредитної установи про депонування грошових коштів, що засвідчує право вкладника на одержання депозиту.

Синдикат — одна із форм монополії, об'єднання підприємств, де розподіл замовлень на купівлю сировини і реалізацію продукції здійснюється через єдину збутову контору або інший аналогічний орган.

Сировина́ — предмет праці, вихідний матеріал видобувної або обробної промисловості, на отримання або виробництво якого було затрачено працю і який призначено для подальшої обробки й одержання півфабрикатів або готової продукції.

Сіф — одна з базових умов надання оплати товарів у міжнародній комерційній практиці.

Ска́рб — 1) коштовності, гроші, цінні речі; 2) *розм.* господарські речі; пожитки, майно.

Ско́нто — у міжнародній торгівлі – знижка з базисної ціни товару, що передбачається договором купівлі-продажу при оплаті його готівкою або достроково.

Ску́до — срібні монети на зразок талярів, карбовані в XVI–XVIII ст. італійськими державами.

Собіва́ртість проду́кції — грошовий вираз витрат підприємства на виробництво й реалізацію продукції.

Сóло-вéксель — 1) те саме, що й простий вексель; 2) вексель, на якому є підпис особи, зобов'язаної здійснити платіж (комерційні векселі мають, як правило, два або більше підписів).

Спекуляція — 1) купівля-продаж біржових цінностей (акцій, облигацій, валюти тощо) з метою одержання прибутку від різниці між купівельною ціною та ціною продажу (курсом) під час перепродавання цих цінностей; 2) купівля й перепродаж різноманітних товарів за завищеними цінами з метою збагачення; 3) перен., той, що ґрунтується на певному розрахунку, спрямований на використання чого-небудь з корисливою метою.

Спеціалізація — форма суспільного поділу праці за виробництвом, а також поділу праці в межах галузей.

Спліт — розподіл раніше емітованих акцій на більшу кількість з метою зменшення вартості однієї акції і підвищення її біржового курсу.

Споживання — кінцева фаза суспільного відтворення, коли суспільний продукт використовується для задоволення потреб людей.

Споживач — особа чи організація, які використовують продукти будь-якого виробництва, будь-якої діяльності, включаючи власного виробництва.

Споживча вартість — здатність задовольняти певні потреби людей, суспільства.

Спінсор — фізична чи юридична особа, яка бере на себе зобов'язання фінансово або майном забезпечувати інших осіб або різні заходи (організацію виставки, проведення змагань, виступ артистів тощо).

Спót — угода про наявний товар, в т.ч. біржова; на відміну від ф'ючерсних угод, передбачає негайну оплату.

Стагнація — застій в економіці, виробництві, соціальній сфері, стан тривалої суспільно-економічної депресії, що виявляється в сповільненні чи припиненні економічного росту, інвестиційного процесу, загальному згортанні виробництва.

Стагфляція — стан економіки, де поряд з явищами стагнації спостерігається наростання інфляції та безробіття.

Статистика — суспільна наука, що вивчає кількісну сторону наймасовіших суспільно-економічних явищ і процесів у зв'язку з їх якісною стороною в певних просторових та часових умовах.

Стáток — 1) матеріальна забезпеченість, відсутність нужди; достаток; 2) матеріальні засоби, доходи // майно, власність.

Стóрно — спосіб виправлення помилок у бухгалтерському обліку, допущених під час запису господарських операцій.

Страхування — система економічних відносин, що передбачають створення різного роду спеціальних грошових фондів і використання їх для відшкодування збитків.

Субвенція — вид грошової допомоги місцевим органам влади з боку держави; на відміну від дотації, спрямовується на фінансування певного заходу і підлягає поверненню у випадку порушення її цільового використання.

Субсидія — допомога, що надається державою за рахунок коштів Державного чи місцевого бюджетів, а також спеціальних фондів юридичним чи фізичним особам, іншим державам.

Супермаркет — великий магазин самообслуговування з широким асортиментом товарів.

Суфіцит — перевищення у Державному бюджеті доходів над видатками.

Таймінг — найсприятливіший момент для купівлі або продажу акцій на біржі.

Тайм-чартер — різновид договору, за яким вантаж перевозиться судном, зафрахтованим фізичною або юридичною особою на певний час.

Таляр (талер) — монета, найменування якої походить від другої частини назви чеського міста Йоахімсталя, де вона була вперше випущена.

Тантьєма — додаткова винагорода, яку виплачують членам правління, директорам, керівним службовцям акціонерних товариств, банків, фінансових компаній тощо; розмір тантьєми встановлюється у відсотках від чистого прибутку.

Тара — 1) місткість для зберігання, пакування та транспортування промислових товарів і сільськогосподарських продуктів; 2) вага пакування товару, а також засобів перевезення, напр., товарного вагона тощо.

Тариф — плата за різноманітні послуги виробничого і невиробничого характеру, що надаються підприємствам, організаціям, населенню.

Тендер — особлива форма надання замовлень на постачання товарів і підрядів на виконання робіт, яка передбачає залучення пропозицій декількох постачальників (підрядників) з метою забезпечення найвигідніших комерційних та інших умов для організаторів торгів.

Товáр — продукт праці, виготовлений з метою обміну або продажу.

Товáровиробні́к — фізична або юридична особа, яка за допомогою відповідних засобів виробництва створює матеріальні блага (товари) для обміну їх на ринку.

Товáрообі́г — 1) процес обігу товарів; 2) економічний показник, що характеризує сукупну вартість продажів. Розрізняють оптовий і роздрібний товарообіг.

Торгі́вля — купівля й продаж товарів.

Трансфе́рт — різні види банківсько-фінансових операцій, напр.: наказ банку своєму кореспондентові видати певну суму грошей особі, вказаній у трансферті; переведення грошових сум з одного рахунку на інший; переказ іноземної валюти в іншу країну.

Траса́нт — особа, яка видає тратту, тобто переводить своє платіжне зобов'язання на іншу особу.

Траса́т — особа, яка взяла на себе зобов'язання сплатити за переказним векселем.

Тра́ст — 1) довірче управління, угода про передачу власності певній особі, яка управляє нею на користь іншої особі; 2) тип стосунків між клієнтом і фінансовою організацією, фірмою щодо охорони та захисту інтересів клієнта.

Тре́йдер — представник брокерської фірми на біржі // юридична чи фізична особа, яка має право укладати на біржі угоди.

Тре́ст — 1) одна з форм монополії, за якої всі об'єднані підприємства повністю втрачають свою виробничу, комерційну, юридичну самостійність і підпорядковуються єдиному управлінню; 2) у деяких країнах – об'єднання підприємств, пов'язаних між собою однорідністю продукції або різними стадіями переробки сировини.

Трудо́вий стáж — тривалість трудової діяльності працівників.

Трудо́ві ресу́рси — частина населення країни, яка здатна до трудової діяльності.

Узуфру́кт — право зажиттєвого користування чужою річчю і прибутками від неї за умови збереження її цілісності та господарського призначення.

Українська фіндова біржа — акціонерне товариство, створене 1991 р.; зосереджує попит і пропозицію на ринку цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та здійснює свою діяльність відповідно до законодавства; з червня 1995 р. проводить продаж акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації.

Ультимо — останній день періоду, що встановлюється як строк виконання угоди про продаж, доставку, передачу товарів або цінних паперів.

Утилізація — використання ресурсів, що не знаходять прямого викорис-тання за призначенням, вторинних ресурсів, відходів виробництва та споживання.

Фабрика — промислове підприємство, що використовує машини. З економічного погляду між фабрикою і заводом немає відмінностей.

Фабрика́т — виготовлений у процесі виробництва продукт для особистого або виробничого споживання без додаткової переробки.

Факторинг — метод уникнення торгових боргів, за якого компанія передає фінансовому інституту наявні в неї боргові зобов'язання інших фірм.

Факту́ра — рахунок, виписаний продавцем на ім'я покупця, який підтверджує вартість товару чи послуги.

Фе́рма — 1) приватне сільськогосподарське підприємство на власній або орендованій землі; 2) спеціалізоване тваринницьке підприємство.

Фе́рмер — підприємець у сільському господарстві, власник сільськогосподарського підприємства.

Фіксинг — зіставлення у визначений час, наприклад, кілька разів на тиждень, реального попиту та замовлення на цінні папери.

Фільєра — виданий продавцем особливий вексель покупцю, якому пропонують прийняти доставлений товар на певних умовах і за певну ціну.

Фіна́нси — система економічних відносин, що складаються між державою, підприємством і громадянами щодо привласнення частини національного доходу через механізм оподаткування та його розподілу відповідно до виконуваних державою соціально-економічних функцій.

Фіна́нсові показники́ підприє́мства — показники, що характеризують платіжну і кредитну спроможність підприємства.

Фінансування — забезпечення підприємства (фірми) грошовими коштами з певних джерел для конкретних цілей.

Фірма — 1) господарське, промислове або торговельне підприємство, що має права юридичної особи, напр., комерційна фірма; 2) перен., про те, що має високу якість, зроблено на рівні світових стандартів.

Фірма-рэйдер — компанія, яка має здатність до поглинання іншої компанії.

Фонд — запаси, ресурси, нагромадження, капітал; кошти або матеріальні засоби, призначені для певної мети.

Фрэнко — визначення порядку оплати й обліку транспортних послуг під час постачання закупленої продукції споживачеві; вартість цих послуг входить до ціни товару.

Франчайзинг — надавання економічного захисту, привілеїв з боку певної фірми своїм клієнтам, які започатковують нову справу.

Фрэхт — 1) плата за перевезення вантажу водними шляхами, яка стягується після перевезення; 2) вантаж, що перевозиться за фрахтом, та саме перевезення вантажу.

Ф'ючерс — один із видів угоди на товарній або фондовій біржі, що передбачає оплату певної суми за товар, цінні папери, валюту через деякий час після укладення угоди, за фіксованою ціною, встановленою у контракті.

Хеджер — суб'єкт підприємницької діяльності (банк чи фірма), що здійснює операції хеджування на ф'ючерсній біржі.

Хеджування — форма страхування ціни та прибутку у ф'ючерсних угодах.

Хейринг — одна із форм кредитування експорту без передавання орендаторові права власності на товар.

Хелпер — помічник у торговельних операціях; інформаційний брокер.

Холдинг — корпорація або компанія, яка сама не має виробничих підприємств, але володіє контрольним пакетом акцій інших компаній, тому має можливість контролювати їх діяльність і управляти нею.

Холдингова компанія — суб'єкт господарювання, який володіє контрольними пакетами акцій інших, одного або кількох суб'єктів.

Цейтнот — (перен.) дуже відчутний брак часу в якійсь справі.

Центнер — 1) одиниця маси, що дорівнює 100 кг; 2) одиниця маси в деяких країнах, що дорівнює 100 фунтам; у Німеччині, Угорщині, Данії – 50 кг тощо).

Ціна — грошовий вираз вартості товарів (послуг, робіт, цінних паперів).

Цінні папери — термін, що охоплює широкий діапазон фінансових активів, наприклад, першокласні державні папери, акції та облігації акціонерних компаній.

Ціноутворення — процес обґрунтування, затвердження та перегляду цін і тарифів, визначення їх рівня, співвідношення та структури.

Чек — 1) грошовий документ установленої форми, що містить беззаперечну вказівку власника поточного рахунка (чекодавця) банкові сплатити зазначену суму конкретній особі чи подавцеві чека; 2) у роздрібній торгівлі – квитанція, талон каси, що засвідчує сплату покупцем грошей за певний товар чи послугу.

Червінець — російська монета, що карбувалась у другій половині XVII ст.

Шоп — 1) офіс фондового брокера або дилера; 2) магазин; 3) виробниче приміщення.

Штат — постійний склад працівників певного підприємства, організації або установи, фірми, міністерства, адміністрації та органів самоврядування.

Штраф — грошове стягнення, міра матеріального примусу, які використовуються у випадках і порядку, встановлених законом або договором; його накладає суд або адміністративний орган.

Юридична особа — підприємство, організація, установа, кооператив і т.д., що мають відокремлене майно, можуть від свого імені набувати майнових та особистих немайнових прав і мати обов'язки, бути позивачами й відповідачами в суді та арбітражі.

Ярлік — вид товарного знака, клеймо на товарі з позначенням ваги, кількості, ціни тощо; клеймо взагалі.

Ярмарок — періодичні торги, які проводять у певному місті; одна з найбільш ранніх форм торгівлі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Алексєенко Л. М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок : Українсько-англійсько-російський тлумачний словник / Алексєенко Л. М., Олексєенко В. М., Юркевич А. І. – К. : Максимум ; Тернопіль : Економічна думка, 2000. – 592 с.

Бойко В. М. Бізнес : Словник-довідник / В. М. Бойко, П. Г. Вашків. – К. : Україна, 1995. – 157 с.

Бухгалтерський словник / [за редакцією професора Ф. Ф. Бутинця]. – Житомир : Рута, 2008. – 224 с.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпінь : Перун, 2002. – 1440 с.

Винник В. О. Лексика на означення понять, пов'язаних з торгівлею / Винник В. О. // Історія української мови. Лексика і фразеологія / [В. О. Винник, В. Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін.] ; ред. кол. : В. М. Русанівський (відп. ред.), В. Л. Карпова, В. В. Німчук, І. П. Чепіга ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 234–238.

Винник В. О. Назви грошових одиниць / Винник В. О. // Історія української мови. Лексика і фразеологія / [В. О. Винник, В. Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін.] ; ред. кол. : В. М. Русанівський (відп. ред.), В. Л. Карпова, В. В. Німчук, І. П. Чепіга ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 238–239.

Винник В. О. Розвиток тематичних груп лексики в українській мові ХІХ – початку ХХ ст. / Винник В. О. // Винник В. О. Історія української мови. Лексика і фразеологія / [В. О. Винник, В. Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін.] ; ред. кол. : В. М. Русанівський (відп. ред.), В. Л. Карпова, В. В. Німчук, І. П. Чепіга ; АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 523–556.

Винник В. О. Торгівля, гроші, метрологія / Винник В. О. // Історія української мови. Лексика і фразеологія / [В. О. Винник, В. Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін.] ; ред. кол. : В. М. Русанівський (відп. ред.), В. Л. Карпова, В. В. Німчук, І. П. Чепіга ; Академія наук УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К. : Наук. думка, 1983. – С. 461–468.

Гаврилишин Я. Словник ділових термінів : англо-український, українсько-англійський : Близько 3500 термінів / Я. Гаврилишин, О. Каркоць. – К. : Смолоскип, 1993. – 96 с.

Дячук Т. М. Українська соціально-економічна термінологія: становлення і кодифікація : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т. М. Дячук ; Київський нац. ун-т імені Т. Шевченка. – К., 2003. – 20 с.

Економічна енциклопедія : У трьох томах / [редколегія: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. — К. : “Академія”, 2000. – Т. 1. : А (абандон) – К (концентрація виробництва). – 864 с. ; 2001. – Т. 2. : К (концентрація капіталу) – П (портфельний аналіз). – 848 с. ; 2002. – Т. 3. : П (поручництво) – Я (японський центр продуктивності). – 952 с.

Економічний словник-довідник / [за ред. доктора екон. наук., проф. С. В. Мочерного]. – К. : Феміна, 1995. – 368 с.

Етимологічний словник української мови : У 7 т. / [ред. кол. : О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін.]. – К. : Наук. думка, 1982. – Т. 1 : А–Г. – 1982. — 631 с. ; Т. 2 : Д–Копці. – 1985. – 570 с. ; Т. 3 : Кора–М. – 1989. – 549 с. ; Т. 4 : Н–П. – 2004. – 656 с. ; Т. 5 : Р–Т. – 2006. – 704 с. ; Т. 6 : У–Я. – 2012. – 568 с.

Єрмоленко С. Я. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, О. Г. Тодор ; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Либідь, 2001. – 224 с.

Загородній А. Г. Ринок фінансових послуг. Термінологічний словник : Підручник / Анатолій Загородній, Геннадій Вознюк. – Львів : Бескид Біт, 2008. – 544 с.

Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – К. : Знання, 2007. – 1072 с.

Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К. : Знання, КОО, 2000. – 587 с.

Загородній А. Г. Словник банківських термінів. Банківська справа : Термінологічний словник / Анатолій Загородній, Оксана Сліпушко, Геннадій Вознюк, Тамара Смовженко. – К. : Вид-во «Аконіт», 2000. – 608 с. – (Серія «Нові словники»).

Карлін М. І. Правові основи підприємництва : Навчальний посібник / М. І. Карлін. – 2-е вид., випр. і допов. – К. : Кондор, 2006. – 368 с.

Короткий тлумачний словник української мови : Близько 7000 слів / [за ред. Д. Г. Гринчишина]. – К. : Просвіта, 2004. – 608 с.

Лихолат С. М. Етика бізнесу : Навчальний посібник / С. М. Лихолат, І. Б. Гапій. – К. : Знання, 2013. – 367 с.

Ринкова термінологія ділової людини : Словник-довідник / [автори: В. М. Лінніков (відп. ред.), В. В. Борковський, В. В. Рокоча та ін.]. – К. : Абрис, 1992. – 96 с.

Сліпушко О. М. Політичний і фінансово-економічний словник : Понад 3000 термінів, понять, імен / Оксана Сліпушко. – К. : Криниця, 1999. – 392 с.

Словарь банковско-биржевой лексики на шести языках / [составитель Ю. А. Бобылев. – М. : МаксОР, 1992. – 288 с.

Словник української мови : У 20 т. / [голов. наук. ред. В. М. Русанівський]. – К. : Наук. думка, 2010. – Т. 1 : А–Б. – 912 с. ; 2012. – Т. 2 : В–Відсріблитися. – 976 с.

Словник сучасної економіки МАКМІЛЛІАНА / [пер. з англ. О. Мороз, Т. Мороз; гол. ред. Девід В. Пірс]. – четверте видання. – К. : Артек, 2000. – 640 с.

Словник труднощів української мови : Біля 15000 слів / [Гринчишин Д. Г., Капелюшний А. О., Пазяк О. М. та ін. ; за ред. С. Я. Єрмоленко]. – К. : Рад. школа, 1989. – 336 с.

Словник фондового ринку / [автори-укладачі: Головка А. Т., Кобзар В. Ф., Науменко О. О. та інші]. – К. : Видавничий центр «ДрУк», 1999. – 288 с.

Сухарський В. С. Економічний словник-довідник / В. С. Сухарський. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2002. – 328 с.

Сучасний словник іншомовних слів : Близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклали : О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк ; відп. ред. Г. П. Півторак]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

Тягур Р. С. Словник майбутнього менеджера : Навчально-довідковий посібник / Тягур Р. С., Тягур Т. Р. – Івано-Франківськ, 2009. – 316 с.

Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне вживання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань) : Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Г. В. Чорновол ; Національна академія наук України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – К., 2004. – 23 с.

**УКРАЇНСЬКА
ЕКОНОМІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ**

1. Поняття про терміни й економічну термінологію
2. Історія становлення української економічної термінології
3. Структурна організація української економічної термінології
4. Співвідношення питомої та запозиченої економічної лексики
5. Джерельна база вивчення економічної термінології

**СЛОВНИК
ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ**

**СПИСОК
ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Навчально-методичне видання

БРУС Марія Петрівна

Українське ділове мовлення

СЛОВНИК
КОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ